MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMİ

(1207 - 1273)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMİ KİMDİR?: - 4

ŞİİRLERİ:

Ağıt - 6
Bahar - 7
Başka yarınlar - 8
Ben bende değil - 9
Benim istediğim sevgili - 9
Bir gececik - 10
Bir olur mu? - 11
Birliğe ulaş - 12
Bizim canımıza gelsin - 13
Bu ırmak - 14
Bu şiir ondan utanıyor - 15
Bugün Ahmet benim - 16
Denizlerin üzerinde - 18
Dörtlükler - 19
Ey balçık dünya - 26
Gene gel - 27
Gelin de bizi görün - 28
Gitme, istemem - 29
Gittin - 30
Güneşe kulum ben - 32
Hapisteler ama - 33
Hatırla ama - 34
Hep o - 35
İsyan etmişim - 35
Kardeşim - 36
Kendime yediremem - 36
O geliyor o - 37
Su dedi ki - 38
Şiar edindik - 39
Var olanlar geliyor - 40
Verdim canımı gitti - 41
Ya olduğun gibi görün ya da göründüğün gibi ol - 42
Yeniliğe doğru - 42

ONUN İÇİN:

Âşıklar Sultanı Hz. Mevlâna'ya - 43
Mevlâna - 45
Mevlâna - 46
Mevlâna - 46
Mevlâna - 47
Mevlâna misali olgunlaşmalar - 47
Mevlâna'nın vefatına tarih - 48
Mevlânâ'ya mükerrer gazel - 48
Mevlânâ'yı ziyaret - 49
Sana geldim Mevlâna - 50

ESERLERİNDEN SEÇMELER:

Mesnevi'den seçmeler - 51
Dîvân-ı Kebir'den seçmeler - 57
Fihi Mâfih'den seçmeler - 60

ÖYKÜLERİ:

Aslanın payı - 63
Bağa giren üç hırsız ve bahçıvan - 64
Bakkal ve dudunun hikâyesi - 66
Filin şekli - 67
Hırsız - 68
Nefsinin tuzağına düşen aslan - 69
Serçenin avcıya verdiği öğüt - 70
Tüccar ile papağanı - 72

ONA DAİR:

Bugünün diliyle Mevlânâ - 75
Mevlâna ve mâna - 82
Mevlâna'nın edebi hüviyeti - 85
Şeb-i Arûs - 89

MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN-İ RÛMİ KİMDİR?

"Güneş gibi ol şefkatte, merhamette.
Gece gibi ol ayıpları örtmekte.
Akarsu gibi ol keremde, cömertlikte.
Ölü gibi ol öfkede, asabiyette.
Toprak gibi ol tevazuda, mahviyette.
Ya olduğun gibi görün, ya göründüğün gibi ol..."

30 Eylül 1207 tarihinde bugün Afganistan sınırları içerisinde yer alan Belh şehrinde (Horasan yöresinde) doğan Mevlâna Celaleddin-i Rumi şehirde Sultânü'l-Ulemâ (Bilginlerin Sultanı) olarak tanınan Bahaeddin Veled'in oğludur.

5-6 yaşlarına geldiğinde ailesi ile birlikte önce Nişabur'a ve Bağdat'a, ardından Mekke'ye geçen Rumi, 1222 yılında Anadolu'ya gelerek Lârende'de (Karaman) bir medreseye yerleşmiştir.

Medresede ailesiyle birlikte 7 yıl kalan ve bu arada Gevher Hatun ile evlenen Mevlana, Selçuklu hükümdarı Alâeddin Keykubad'ın babasını daveti üzerine yine ailesiyle birlikte Konya'ya geçmiş ve Altunapa (İplikçi) Medresesi'ne yerleşmiştir.(1228)

1231 yılında babasının ölümü üzerine, babasının talebeleri ve müridleri bu defa Mevlâna' nın çevresinde toplanmışlar ancak bir süre sonra babasının eski müridlerinden olan Burhanettin Muhakık-i Tirmizi' nin çağrısı üzerine ona katılmış ve onun ölümüne kadar ona müridlik etmiştir.(1242)

Tirmizi' nin ölümünden sonra bir süre medreselerde ders veren Mevlana 1244 yılında Şems-i Tebrizî ile karşılaşmıştır. İkisi arasında büyük bir yakınlaşma ve mistik sevgi doğmuş ancak bu yakınlaşma Mevlana' nın ailesi ve öteki müridler arasında tepkilere yol açmıştır. Bu tepkiler sürerken, Şems-i Tebrizînin 1247 yılında esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolması üzerine (bıçaklanarak öldürüldüğü ve bir kuyuya atıldığı söylenir) onun öldürüldüğüne inanamayan Mevlana onun Şam'a kaçmış olabileceğini düşünerek aramak için Şam' a gitmiştir. Aramaları sonuçsuz kalınca Şems'in kendi içinde yaşamını sürdürdüğüne inanarak avunmuş ve ona karşı duyduğu sevgiyi şiirlerinde dile getirmiştir.

Çok geçmeden Şems'in yerini Selahattin Zerkubi almış, o öldükten sonra yerine, Mesnevi' sini yapmasına neden olan Hüsamettin Çelebi geçmiştir.(1263)

Ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul eden, öldüğü zaman sevdiğine, yani Allah'ına kavuşacağına inanan, bu nedenle ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi manasına gelen "Şeb-i Arûs" diyen Mevlâna 17 Aralık 1273 tarihinde yaşama veda etmiştir. Günümüzde öldüğü gün olan 17 Aralık'ta, türbesinin de bulunduğu Konya'da yapılan Şeb-i Arûs törenleriyle anılmaktadır.

BAZI ESERLERİ:

Şiir:
Mesnevî
Dîvân-ı Kebîr (Büyük Divan)
Mektubat (Mektuplar)
Fîhi Mâ Fih (Ne varsa İçindedir)
Mecâlis-i Seb'a (Mevlana'nın 7 vaazı)

ŞİİRLERİ

AĞIT

Kadr-i gam ger çeşm-i şer bigrîstî
Rûz u şebhâ tâ seher bigrîstî

Göz gamın ne olduğunu bilseydi,
gökyüzü bu ayrılığı çekseydi,
padişah bu acıyı duysaydı;
göz gece demez, gündüz demez ağlardı,
gökler yıldızlarla, güneşle, ayla
gece demez, gündüz demez ağlardı.
padişah bakardı ününe,
tacına, tahtına, tolgasına, kemerine,
gece demez gündüz demez ağlardı.

Gül bahçesi güzün geleceğini duysaydı,
uçan kuş avlanacağını bilseydi,
gerdek gecesi bu özlemi görseydi;
gül bahçesi hem güle hem dala ağlardı,
uçan kuş uçmaktan vazgeçer ağlardı,
gerdek gecesi öpüşmeye, sarılmaya ağlardı.

Zaloğlu bu zülmü görseydi,
ecel bu çığlığı duysaydı,
cellâdın yüreği olsaydı;
Zaloğlu savaşa, yiğitliğe ağlardı,
ecel bakardı kendine ağlardı,
cellât, yüreği taş olsa, ağlardı.

Kumru, başına geleceği duysaydı,
tabut, içine gireni bilseydi,
hayvanlarda bir parça akıl olsaydı;
kumru selviden ayrılır ağlardı,
tabut omuzda giderken ağlardı
öküzler, beygirler, kediler ağlardı.

Ölüm acılarını gördü tatlı can,
koyuldu işte böyle ağlamaya.
Olanlar oldu, gitti dostum benim.
Şu dünya bir altüst olsa, ağlasa yeri var.
Öylesine topraklar altında kalmışım.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 53

BAHAR

Yâr merâ çu uçturan bâz mehâr mîkeşed
Uştur-i mest-i hîşrâ der çi katar mîkeşed

Sevgili **tutmuş** yularımdan beni,
develer gibi habire çeker.
Esrik devesini böyle nereye götürür,
böyle hangi katara?

Hem canımı çiğnedi benim o,
hem bedenimi çiğnedi.
Gönlümü bağladı benim o,
kırdı şişemi.

Ne iş yaptırmaya götürür, bilmem,
nereye götürür beni.

Sevgili takar beni oltasına,
atar karaya balık gibi.
Sevgili kurar gönlüme bir tuzak,
avcıdan yana çeker sürür beni.

Bakarım, tabiat başlar büyük işine:
Bulutlar gelir uzaktan
katar katar, küme küme.
Bulutlar sular ovaları.
Bulutlar yürür dağlara doğru.
Uyanır açar gözlerini yeryüzü.
Gökler çalar davulunu.
Dalların gönlüne çeker gülün özü

en güzel kokusunu baharın.
Tohumun gönlü başlar vermeye tohum.
Ağaç durmadan söyler, döker içini.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 69-70

BAŞKA YARINLAR

İmrûz cemâl-i tü sîmâ-yı diğer dâred
İmrûz leb-î nûşet helvâ-yı diğer dâred

Bugün yüzünde bir başka güzellik var senin,
bugün dudağında bir başka tad var,
boyunda başka bir yücelik.
Bugün kırmızı gülün bir başka daldan.

Ayın gökyüzüne bugün sığmamış.
Göklere benzeyen göğsün bugün daha geniş.
Hangi yanından kalktın bu sabah, söyle,
bir başka kavga var dünyada senin yüzünden,
dünyada bir başka gidiş..

Biz senin gözlerinden gördük
arslanlara meydan okuyan o ceylânı,
Başka bir ovası var o ceylânın bugün
iki cihandan da dışarı.

Seven insanın ayağı mı yok,
İşte ona ölümsüzlük kanadı.
Yukarlarda onunla uçar gider.

Gözlerinin denizinde onu arama.
O inci bir başka denizde.

Bakarsın bugün sever bu yürek,
yarın sevilir bakarsın.

Yüreğimin özünde başka yarınlar var...

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 35-36

BEN BENDE DEĞİL

Ben bende değil, sende de hem sen, hem ben,
Ben hem benimim, hem de senin, sen de benim,
Bir öyle garip hale geldim ki bugün
Sen ben misin, bilmiyorum, ben mi senim.

Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler
Dergisi, Cilt 6, Sayı. 19, S. 132

BENİM İSTEDİĞİM SEVGİLİ

Merâ âşık çunan bâyed ki her bârî ki berhîzed
Kıyamethâ-yı pur âteş zi her sûyî berengîzed

Benim istediğim sevgili
şöyle bir kımıldandı, bir doğruldu, bir silkindi mi
kıyametler koparmalı dört yanından,
ateşten kıyametleri.

Benim istediğim sevgili
cehennem gibi olsun ama,
bir anda kurutup, yok edip denizleri,
gene bir anda bir dalgadan
bir deniz çıkararak meydana
unutturmalı cehennemi.

Benim istediğim sevgili
elinde gökleri bir mendil gibi dürmeli,
güneşi bir kandil gibi tutup aşmalıdır.
Timsah yüreği gibi bir yürekle
arslanlar gibi savaşmalıdır.

Ortada kendinden başka kimse komadan
girmeli cenge
kendi kendisiyle bile.

Çıkınca yedinci denizden,
yüztutunca Kaf dağına o,
sermeli ardından incileri
toprağın kucağına o.

Sonra gönlün yedi yüz perdesini
birdenbire sıyırınca o,
gökler yerlere dek eğilmeli.

Sonra sermeli üzerimize incileri
Tebriz'li Şemseddin'im gibi
hak şarabından sarhoş olup.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 94-95

BİR GECECİK

Ger nehusbî şebekî can çi şeved
Ver nekûbî der-i hicran çi şeved

Bir gececik uyuma, ne olur.
Ayrılık kapısını çalma bir gececik.
Bir gececik dostların gönlü olsun,
ne olur sabahı et bir gececik.

Bir gececik gözlerimiz seninle aydın olsun,
kör olsun şeytan bir gececik.
Dünyayı güzel kokular sarsın bütün.
Karanlıklardan ışıklar aksın ovalara.
Sofrandakiler dirilsin bir gececik.

Bir gececik uyuma, ne olur.
Ayrılık kapısını çalma bir gececik.
Bir gececik ata bin, meydana gel.
Gönüller bir gececik rahat olsun,
göğüsler meydana dönsün bir gececik.

Yeniler giyinelim biz kulların.
Musa gibi sen bir sopa al eline.
Sopa bir anda elinde yılan olsun.
Süleyman gibi sen karıncaların yanına var.
Karıncalar bir anda birer Süleyman olsun.

Ne olur, bir gececik kapısını çalma ayrılığın.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 61

BİR OLUR MU?

Goft yekî Hâce Senâî bimord
Merk-i çünan Hâce ne kârîst hord

Biri geldi, hoca Senâi öldü dedi.
Yabana atılır bir er değildi ki,
omuz silkelim.
Saman çöpü değildi ki uçtu diyelim.
Su değildi ki, soğuktan dondu diyelim.
Tarak değildi ki, bir saç teli kırdı onu diyelim.
Buğday tanesi değildi ki,
toprakla kayboldu diyelim.

O şu toprak yurtta bir altın gömüsüydü.
Bir arpaya sayardı iki cihanı.
Aldı topraktan yaratılan bedeni bir gün,
fırlattı toprağa attı.
Aldı götürdü akıl denen şeyi.

Yanlış laf mı ediyoruz ne?
Kimsenin bilmediği bir can daha vardı,
bağışladı gitti o canı sevgiliye.

Saf şarap tortu koyvermişti.
Safı tortunun üstüne çıkmıştı,
arınmıştı tortudan.

Günlerden bir gün, azizim,
yolda birbirlerine rastlamışlar,
birlikte yolculuk etmişlerdi,
bir Kürt, bir Maraga'lı, bir Rey'li,
bir de Rum ülkesinden biri.

Bir olur muydu atlas kumaşla kara çul?
Elbet yollar ayrıldı bir gün.
her biri kendi yurduna gitti.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 45-46

BİRLİĞE ULAŞ

Bîşter â bîşter çend ezin reh-zenî
Çun tu meni men tuem çend tuyiyy u menî

Beri gel, daha beri, daha beri.
Bu yol vuruculuk nereye dek böyle?
Bu hır gür, bu savaş nereye dek?
Sen bensin işte, ben senim işte.

Ne diye bu direnme böyle, ne diye?
Ne diye aydınlıktan kaçar aydınlık, ne diye?
Topumuz bir tek olgun kişiyiz, bir tek,
ne diye böyle şaşı olmuşuz, ne diye?

Zengin yoksulu hor görür, ne diye?
Sağ soluna yan bakar, ne diye?
İkisi de senin elin, ikisi de,
peki, kutlu ne, kutsuz ne?

Topumuz bir tek inciyiz, bir tek.
başımız da tek, aklımız da tek.
Ne diye iki görür olup kalmışız
iki büklüm gökkubbenin altında, ne diye?

Sen habire gevele dur bakalım,
habire 'usul boylu birlik çam ağacı' de,
sonu nereye varır bunun, nereye?

Şu beş duyudan, altı yönden
varını yoğunu birliğe çek, birliğe.
Kendine gel, benlikten çık, uzak dur,
insanlara karıl, insanlara,
insanlarla bir ol.
İnsanlarla bir oldun mu bir madensin,
bir ulu deniz.
Kendinde kaldın mı bir damlasın, bir dane.

Erkek arslan dilediğini yapar, dilediğini.
Köpek köpekliğini ede durur, köpekliğini.
Tertemiz can canlığını işler, canlığını.
Beden de bedenliğini yapar, bedenliğini.

Ama sen canı da bir bil, bedeni de,
yalnız sayıda çoktur onlar, alabildiğine,
hani bademler gibi, bademler gibi.
Ama hepsindeki yağ bir.

Dünyada nice diller var, nice diller,
ama hepsinde de anlam bir.
Sen kapları, testileri hele bir kır,
sular nasıl bir yol tutar, gider.
Hele birliğe ulaş, hır gürü, savaşı bırak,
can nasıl koşar, bunu canlara iletir.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 87-88

BİZİM CANIMIZA GELSİN

Hastalıklar senden uzak olsun,
ey canlarımızın rahatı,
ey gören gözümüz,
kem gözler senden uzak olsun!

Bedenin sağlam olsun, ay yüzlü güzel,
gölgen başımızdan eksik olmasın!

Gül bahçesine benzeyen yüzün,
o gönül otlağımız,
ovamızın yeşilliği,
nasılsa hep öyle kalsın,
hep öyle taze, yeşil.

Bizim canımıza gelsin
senin bedenine gelen ağrı.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 66

BU IRMAK

Zan şâh ki ûrâ heves-i tabl-u alem nîst
Dîvâne şüdem ber ser-i divâne kalem nîst

Kusuruma bakmayın benim dostlar,
bağışlayın beni.
Ben davullara, bayraklara aldırmayan
bir padişahın yoluna düşmüşüm,
deli divane olmuşum.
Çok uzaklardan yürüyen bir adam gibiyim ben,
çok uzaklardan geçen bir hayal gibi.
Ama yok da sayılamam hani,
var olan bir şeyim ben.

Hadi ben bensiz geleyim,
sen sensiz gel.
Ne varsa şu ırmağın içinde var,
soyunalım iki can,
dalalım şu ırmağa, hadi.
Bu kupkuru yerde yakınmadan gayri ne gördük,
bu kupkuru yerde ne gördük zulümden gayri.

Bu ırmakta ne ölmek var bize,
bu ırmakta ne gam var, ne keder var, ne dert.
Bu ırmak alabildiğine yaşamaktan,
bu ırmak iyilikten, cömertlikten ibaret.

Durma, çabuk gel, gelmem deme.
Ne evet demek yaraşır sana, ne hayır.
Senin şânına sadece gelmek yaraşır, dostum,
senin şânına sadece gelmek yaraşır.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 82

BU ŞİİR ONDAN UTANIYOR

Çi bûyest in çi bûyest in meğer on yâr miyâyed
Meğer on yâr-ı gül-ruhsâr ezon gülzâr miyâyed

Bu ne güzel koku böyle,
bu ne güzel koku.
Gül bahçesinden yoksa gelen o mu?
Gece mi bu gelen, misk mi bu, amber mi bu?
Bu ne güzel koku böyle,
bu ne güzel koku.
O pazardan tezcecik yoksa o mu geliyor,
yoksa güzelimiz geri mi geliyor ne?

Bu nasıl yüz böyle,
bu nasıl ışık?
Bu nasıl ay böyle,
bu nasıl güneş?
Mağaradan mı çıktı,
dağdan mı iniyor,
o yalnızlığın adamı,
o dost?

Boş yere arama şarap testisini sen.
Koklama onun ağzını sen boş yere.
Şu meyhaneciden mi geliyor sandın onu;
dostum, onu sen kendin gibi belleme.

Yolda o yapayalnızsa ne olur?
Başında sarık yoksa ne çıkar?
Ne bundan güneşe bir leke olur,
ne ayın gösterişine zarar.

Bu gece uyuma dostum, uyuma.
Bir kolayına getir onu bul.
Sarhoşlar meclisine hep böyle geceleyin gelir o.
Bu gece uyuma dostum, uyuma.

Biz duvarda asılı duran resimleriz.
Bizi yapan ressamın varlık şavkı
duvarın üzerine bir vurdu mu,
bakarsın o anda canlanıvermiş, kımıldanmışız.

Onun selvi boyu bir göründü mü,
bakarsın dünya güllük gülistanlık.
Kalktı bir salındı, kendini bir gösterdi mi.
bakarsın kıyamet koptu gitti.

Bakarsın Calinus gibi hastalar ülkesindedir o.
Bakarsın hayret yurdunda dolaşır hastalar gibi.

Sustum artık ben,
sustum artık
Bu şiir utanıyor ondan.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 27-28

BUGÜN AHMET BENİM

İmrûz menem Ahmed nî Ahmed-i pârîne
İmrûz menem anka nî murgak-l bâçîne

Bugün Ahmet benim,
ama dünkü Ahmet değil.
Bugün anka benim,
ama yemle beslenen kuşcağız değil.

Enelhak kadehiyle
bir yudum içen sızdı
Tanrılık şarabından.
Şişelerle, küplerle içtim ben, sızmadım,
ben, sultanların aradığı sultan.

Ben hâcetler kıblesiyim.
Gönlün kıblesiyim ben.
Ben cuma mescidi değilim,
insanlık mescidiyim ben.

Ben saf aynayım,
sırrım dökülmemiş, paslanmamışım.
Ben kin dolu bir gönül değilim,
Sinâ dağının gönlüyüm ben.

Üzüm sarhoşluğu değil benim sarhoşluğum,
benim sarhoşluğumun sonu yok.
Tarhana çorbası içmem ben,
can yemeği yerim,
içerim can şerbeti.

İşte sararttı seni
bir gümüş bedenlinin özlemi.
Altın haline geldin artık.
Sen altına âşıksın,
altın benim rengime âşık.

Gönlü saf sûfiyim ben,
benim tekkem âlem,
medresem dünya benim.
Değilim abalı sûfilerden.

İster yakarış eri ol sen,
meyhane eri istersen,
bundan sanki ne çıkar?
Yok cumartesiymiş, yok cumaymış,
bence ne farkı var?

Gerçeğin tadını alan er
ne altına aldırış eder,
ne kalendar tacına bakar.
Ne tasası vardır, ne kini.

Ey Tebriz'li hak Şems'i,
yüzünü göstermeseydin sen,
yoksul, çaresiz kalırdı kulun;
ne gönlü olurdu, ne dini.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 91-92

DENİZLERİN ÜZERİNDE

İn bül - aceb kender hazan şod âftâb ender hamel
Hûnem be çûş âmed künun der hûn-ı hod raks-ül cemel

Pek acayip bir şey bu:
Güz mevsiminde olduğumuz halde
birdenbire güneş koç burcuna girdi baktım.
Baktım birdenbire ilkbahar oldu.
Birdenbire kaynadı kanım.
Nerdeyse hani
bulanıp kanıma
bir deve gibi köpürecek,
bir deve gibi oynamaya başlayacağım.

Bir uzaklaşıp bir yakınlaşması kan dalgalarının.
Kendisinden geçmiş insanla dolu bir ova.
Ölümsüz, gözle görülmez bir içki âlemi.

Baktım birdenbire canlandı ölü.
İhtiyarlar baktım genç oluverdi.
Baktım bakırlar kesildi som altın.
Daha iyisi geldi yerine,
daha güzeli geldi baktım,
şehrimizden ayrılanın.

İçki, eğlence, tad sarmış şehrimizi.
Elinde bir kadeh var her sarhoşun.
Kimi doymuş, rahat, kendinde,
İçkiye doğru koşmakta kimi.
Gürül gürül süt ırmağı bir yanda,
bir yanda gürül gürül bal nehri.

Pek acayip bir şey bu:
Bir şehirde padişah bir tane olurdu.
gökyüzünde ay bir tane.
Bu şehir padişahlarla dolu,
gökyüzü aylarla, zuhallerle.

Sen haydi koş var git hekimlere,
orda işiniz yok de sizin.
Orda ne dermansızlık, ne dert var, de.

Orda ne gam, ne kasvet var, de.
Orda ne kadı, ne vali.
Ne bey, ne beyin vergicisi.

Davalar, düşmanlıklar, kavgalar zaten
denizlerin üzerinde hiç bir zaman yürüyemedi.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 80-81

DÖRTLÜKLER

Alan geniş ortada er yok
Dünyanın durumu başka bilenler yok
Görünüşte erenlere benzerse de halk
İslam ışığından belirtiler yok.

Bayram geldi donandı el-gün gücü yettiğince
Bayram gününde bayramlaşma dileğince
Sensin bizim de bayramımız bizi de beze
Gülü dikene giysi diye giydiren gönlünce.

Sofuydum türküler dörtlükler söylettin bana
Çevirdin şöleni karıştıran şarap arayana
Oturmuş görünce seccadede beni
Döndürdün bir çocuk oyuncağına.

Kötülük ederken iyilik mi beklersin
Kötülüğün yaraşığı kötülüktür bilesin
Tanrı yarlıgar (bağışlar) acır tüm kişilere
Oysa arpa ekip buğday biçemezsin.

Cansın cihansın cihan da seninle güzel
Mızrağının yarası bile seninle güzel
Altın kesilir avucunda toprak
Güzel olmayan ne varsa seninle güzel.

Us geldi sevenlere öğüt vermeye durdu
Yol kesmek istedi yolda oturdu
Baktı sevenlerin başında öğütün yeri yok
Öptü hepsinin ayağını gidekoyuldu.

Sevgilimden bir izdir her öğesi gövdemin
Her parçam dilidir sevgilimin
Bir çalgıyım göğsüne yaslanmış
Parmaklarından çıkar iniltilerim..

İstersen dost varlığını bulmak
Öze giriver görünüşü bırak
Kat kat örtüler içindedir o
O kendinde iki evren onda saklı bak.

Seni andıkça yüreğim oynar
Kanlı yaşlar dökülür gözlerimden
Bir senin adınla mutlu olurum
Başka ne varsa silinir gönlümden.

Eşin yok güneş gibisin gel
Yüzünü görmeyen bağlar dallar topraklar
sapsarıdır gel
Tozdur topraktır sensiz dünya gel
Bu şölen bu kıvanç sensiz soğuktur gel.

Gönlünden gönlüme bir yol vardır ey can
Benim gönlümdür o yolu bilen tanıyan
Pırıl pırıl bir su gibidir gönlüm
Işıl ışıl aynasında ay'ı yansıtan.

Sevgide ne yükseliş ne alçalış olur
Ne delilik ne usluluk olur
Hafızlık şeyhlik müridlik olmaz
Boşveriş aldırmayış başıboşluk olur.

Evrende sevginle erganun oldum
Mızrabınla açığa vurulmuş durum
Bir çalgıya benzedim şimdi
Hangi telime dokunsan inliyorum.

Gönül verdiğim günlerdi sevgiliye
Uyuyamazdı konu komşu çığlığımdan
Sevgim çoğaldı çığlığım azaldı şimdi
Ateş yalımlanınca azalır duman.

Ona benzer bir yanı vardır ayın
Bir yanı var onun güzelliğini andıran
Yok yok nerden nereye geldik ay da kim
Yalnız kendine benzer onun kuludur can.

Sevgi yüklenip kalktı yokluk ilinden obamız
Kavuşmanın şarabı geceyi aydınlatan
ışıldağımız
Sevgi yolunda şarabın yasağı yok
Kurumaz yokluk sabahına dek dudağımız.

Canında bir can var o canı gel ara
Gövde dağında bir inci var kaynağını ara
Sen yürüyüp giden sûfi gücün yeterse
Onu dışında değil kendinde ara.

Hep O'dur varolan da yokolan da
O'dur kaynağı acının da kıvancın da
Yok sende görecek göz olsa görürdün
Yalnız o var baştan ayağa varlığında.

Sen bir su bizler de bitkileriz hep
Sen padişah bizler de yoksullarız hep
Sen söyleyensin bizler de duyulan ses
Sen arayansın biz de bulunmayanlarız hep.

Gerçekte birdir canımla canın
Sen bende ben sende gizli açık
Budur anlamı dedim benle senin
Aramızda ben sen kalmamış artık.

Bugün de harabız her günkü gibi
Açma kaygı kapısını çalgıyı al eline
Namazın secdenin yüz türlüsü var
Dost yüzünü mihrap edinene..

Gelin bağa yeşiller kuşanan doğayı görün
Her köşede bir çiçekçi dükkanı açan doğayı
görün
Güller gülerek sesleniyor bülbüllere:
Susun susarak doğayı görün.

Herkes gitsin ey sevgili sen gitme
Ey can yoldaşım derd ortağım sen gitme
Doldur kadehe şarabı tatlı tatlı gül
Ey dünya güzeli sâki sen gitme.

Coşar deniz sevginle durmadan
İnci yağar ayağına bulutlardan
Bir yıldırım düşmüş aşkından yere
Onun dumanıdır göklere ağan.

Yüzünü gören bahçeyi düşünür mü
Seni seven mumu şarabı düşünür mü
Derler ki uykudur beynin besini
Aşık olan beynini düşünür mü?

Gönül yakan bir sevgiliden öğrendik şarabı
Aşkı bile tutuşturur ateşimiz
Baştanberi dünya uyur görmedi bizi
Bundandır geceleri gündüze çevirdiğimiz.

Senden kurtulacağı yok gönlümün
Ey sevgili senin olsun bu gönül artık
Aşkının acısıyla dolmazsa gönül
Ha olmuş ha olmamış bana ne yazık.

Olgunluğun öğretmiş aşık olmayı bana
Güzelliğin de beyit gazel söylemeyi
Görüntün oynar gönül perdesinde
Ondan öğrendim oynayıp eğlenmeyi.

Ben bir denizim damla değilim
Büyükgönüllü ve şaşı da değilim
Hal diliyle bir zerreye içimi döksem
Çığlığı basar ki "ben zerre değilim".

Dinle ey bilge gece nedir bilir misin?
Yabancıdan gizlenmesi içindir aşıkların
Özellikle bu gece ay benim evimde
Ben esrik gece aşık ay çılgın.

Sevgilim dudağının ucuyla bir şey fısıldadı
Ne varsa yokoldu us delirdi gitti baştan
Ey tanrım ne büyüleyici sözdü söylediği
Bir iz bırakıverdi gönlümde taştan.

Gece olsa da günümüzün gecesi yok
Aşk dininde aşkın mezhebi yok
Ne kıyısı ne dibi var aşk denizinin
Boğulanda çığlık "ya Rab" sesi yok.

Ne yanında durdukça mutluyum
Ne senden ayrı yaşamın tadı var
Aklım gider bu olay karşısında
Olay değil umutsuz bir acı var.

Altı yönde de tanrı ışığı var dediler
Çığlığı bastı halk o ışık nerde
Sağına soluna bakınınca yabancı dediler
Sağsız solsuz bakıver olduğun yerde.

Dün gece bir bilgine dedim ki gizlice
Gizleme benden evrenin tek gizini bile
Yavaşça kulağıma söyleyiverdi:
O sessizce bilinir söylemek olmaz ele.

Yürü yum gözlerini gönlüm göz olsun
O gözle sana başka bir dünya görünsün
Vazgeçersen kendini beğenmekten
Tüm işleri beğenilen olursun.

Bu dilden başka bir dilimiz var
Cennetten cehennemden ayrı yerimiz var
Özgür gönüller başka can taşırlar
Başka madenden arınmış özleri var.

Tanrı gizemlerinin gömüsüyüz biz
İncilerle dolmuş sonsuz deniziz biz
Ay'dan balığa dek evreni kaplamışız
Padişah tahtında oturan da biziz biz.

Daha niceye dek bende çağın kokusu rengi
O tatlı güzeli görmenin günüdür
Ona bakınca gördüğüm kendi hayalim
Kendime bakınca gördüğüm onun
görüntüsüdür.

Güneş daha parlak ne gündür bugün
Yerdekiler sesini duyuyor göğün
Benzemiyor başka günlere bugün
Ne mutlu sevenlerin günüdür bugün.

Hallacı Mansur "Ben tanrıyım" diyordu
Kirpikleriyle yolların tozunu süpürüyordu
Batınca yokluğunun engin denizinde
"Ben tanrıyım" incisini çıkarıp deliyordu.

Biz aşk kafiriyiz Müslüman başka
Güçsüz karıncayız Süleyman başka
Solgun yüz yıprak giysi bekle bizden
Sırmalı giysiler alıp satan başka.

Kim demiş o ölümsüz diri öldü
Kim demiş o umut güneşi söndü
O umut düşmanı yumunca gözlerini damda.
Dediki güneş karanlığa döndü.

İnsan var soluğu bir cana değer
Dökülen kılı bir altına değer
İnsan var onunla konuşmaktan geç
Onu görmemek bir cihana değer.

Bütün Yönleriyle Mevlânâ Celâleddin, S. 133 -154

HALİMİZ TAMAM

Tekmil medreseler, minareler bir gün yıkılmayacaksa,
iman küfür olmayacaksa bir gün,
küfür bir gün imanın yerine geçmeyecekse,
işte o zaman halimiz tamam:
Bir daha ne kalenderliğin yolu yordamı bulunur,
ne de dünyamıza lâyık bir adam.

HÜR ADAM

Müslümanlığın, kâfirliğin dışında bir ova.
Uçsuz bucaksız ovada sevdamız uzar gider.
Anlayan vardı mı usulca başını kor.
Ne Müslümanlığa yer var, ne kâfirliğe yer.

NE VAKİT

Ne vakit olacak, ne vakit olacak,
ne vakit olacak, ne vakit?
Şarab olacak, şarab olacak, şarab olacak, şarap.
Ben olacağım, ben olacağım, ben olacağım, ben.
O olacak, o olacak, o olacak, o.

DAHA YEŞİL, DAHA TAZE

Ne senden daha güzel, daha parlak bir ay gördüm,
ne senden daha erken uyanan bir sabah.
Ne senden daha tatlı bir şeker gördüm,
ne senden daha yeşil, daha taze bir ağaç.

AŞK KÂFİRİYİZ

Aşk kâfiriyiz biz, Müslüman başka.
Ufacık karıncayız biz, Süleyman başka.
Bizden sarı bir yüz iste, ciğer parçası iste.
İpekli kumaş satan bezirgân başka.

SEBEP SENSİN

Birini anacaksam
ne yapar yapar seni anarım.
Ağzımı açacaksam
senden bir şeyler anlatmak içindir.
Keyfim yerindeyse
bil ki sebep sensin.
Bir hile yapmak istediysem

senden öğrenmişimdir, ne yapayım!

HÜRRİYETİ SATMAM

Âlemin bal şerbetinden bana ne?
İşte önümde benim ayran tasım.
Ne malım mülküm var, ne azığım.
Ben gene de senin azığın olsun diye çalışırım,
senin başını sokacak bir yerin olsun diye,
senin bir dikili ağacın.
Ama hürriyeti kulluğa taş çatlasa satmam!

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 103-106

EY BALÇIK DÜNYA

İy cihân-ı âb u gil tâ men turâ bişnâhtem
Sad hezârân mihnet u rene u belâ bişnâhtem

Seni bildim bileli,
ey balçık dünya,
başıma nice belâlar geldi,
nice mihnet, nice dert.
Seni sırf belâdan ibaret gördüm,
seni sırf mihnetten, dertten ibaret.

İsa'nın yurdu değilsin sen,
yayıldığı yersin eşeklerin.
Nerden tanıdım seni bilmem ki,
nerden parçası oldum bu yerin?

Bana vermedin bir yudum tatlı su,
sofranı yaydın yayalı.
Elimi ayağımı bağladın gitti,
elimin ayağımın farkına varalı.

Bırak da bir ağaç gibi
yerin altından çıkarıp ellerimi
sevgilinin havasıyla sarmaşdolaş olayım,
uzayıp gideyim bâri.
Ey çiçek, dedim çiçeğe,

dedim, bu küçük yaşta sen,
neden ihtiyar oldun bu kadar,
dedim, nasıl oldu bu böyle?

Çocukluktan kurtuldum, dedi çiçek,
sabah rüzgârını tanıyalı,
hep yukarlara doğru çıkar
yukarlardan gelmiş bir ağaç dalı.

Şunu da söyledi çiçek:
Madem aslımı tanıdım,
madem yersizlik âlemi aslım,
artık bana tek bir şey düşecek:
Yücelip aslıma gitmek.

Sus yerter artık,
var git yokluğa haydi,
yoklukta yok ol.
Git, yokluklardan tanı
yokluktan var olanı.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 71-72

GENE GEL

Gene gel, gene.
Ne olursan ol,
ister kâfir ol, ister ateşe tap, ister puta,
ister yüz kere tövbe etmiş ol,
ister yüz kere bozmuş ol tövbeni.

Umutsuzluk kapısı değil bu kapı;
nasılsan öyle gel.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 102

GELİN DE BİZİ GÖRÜN

Eyyühel uşşâk âteş keşte çün istâreim
Lâcerem raksan heme şeb gerd-i on meh- pâreîm

Ey âşıklar, gelin bakın,
gelin bakın, ey iş erleri.
Gelin de bizi görün işte.
Bakın nasıl yıldızlar gibi ateş kesilmişiz,
ayın yöresinde bütün gece
nasıl oynayıp dönmeye koyulmuşuz.
Güneşimiz gideli
ortaya nasıl çıkmışız işte bakın.
Bakın nasıl anadan doğma çırılçıplak olmuşuz,
nasıl başıboş olmuşuz bakın.

Ey âşıklar, gelin,
gelin ey iş erleri,
şarabın en tatlısı burada işte bakın,
işte burada şarabın en iyisi,
işte burada yıllanmışı şarabın.

Tanyeri ağarınca her gün,
güzeller sultanımız çağırır, haydi der,
ey çaresizler der, gelin,
âşıklara derman olan biziz asıl,
âşıklara biziz asıl tek çare, der.

Turdağı o şarabı içti.
Körkandil şarhoş oldu.
Turdağı kendinden geçti.
Bizim elimizden ne gelir,
biz demirden dağ değiliz ki!

Gökyüzünde, harman yerinde,
yanan yıldızlarız ama,
kesilsek dilim dilim,
bölünsek parça parça,
olsak arpa gibi, tane tane,
gene de söz açamayız sırdan yana,
veremeyiz ondan bir zerre bile.

Diyorlar aşk deli.
Ama biz zırdeliyiz.
Diyorlar kötülüğe götürür insanı insanın içi.
Ama biz o iç'e emrederiz

Tek bir aşka tutulmuşuz yani,
yani senin aşkına tutulmuşuz.
Sen bir kez daha şu yolculuktan dön gel,
gel Allah aşkına bir gör halimizi.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 41-42

GİTME, İSTEMEM!

Hoş hırâman mirevî iy cân-ı can bî men merov
İy hayât-ı dûstan der bûstan bî men merov

Demek sen böyle salına salına bensiz gidiyorsun,
ey cânımın cânı.
Ey, dostların canına can katan,
gül bahçesine böyle bensiz gitme, istemem.

İstemem, ey gökkubbe, bensiz dönme.
İstemem, ey ay, bensiz doğma.
İstemem, ey yeryüzü, bensiz durma.
Bensiz geçme, ey zaman, istemem.

Sen benimle beraberken
hem bu dünya güzel bana, hem o dünya güzel.
İstemem, bensiz kalma bu dünyada sen,
o dünyaya bensiz gitme, istemem.

İstemem, ey dizgin, bensiz at sürme.
İstemem, ey dil, bensiz okuma.
İstemem, ey göz, bensiz görme.
Bensiz uçup gitme, ey ruh, istemem.

Senin aydınlığındır aya ışığını veren geceleyin.
Ben bir geceyim, sen bir aysın madem,
gökyüzünde bensiz gitme, istemem.

Gül sayesinde yanmaktan kurtulan dikene bak bir.
Sen gülsün, bense senin dikeninim madem,
gül bahçesine bensiz gitme, istemem.

Senin gözün bende iken
ben senin çevgânın önündeyimdir.
Ne olur, öylece bak dur bana,
bırakıp gitme beni, istemem.

O güzelle berabersen, sen ey neşe,
istemem, sakın içme bensiz.
Hünkârın damına çıkarsan, ey bekçi,
sakın bensiz çıkma, istemem.

Bir şey yoksa bu yolda senden,
bitik bu yola düşenlerin hali.
Ben senin izindeyim, ey izi görünmez dost,
bensiz gitme, istemem.

Ne yazık bu yola bilmeden, rasgele girene!
Sen ey, gideceğim yolu bilen,
sen ey yolumun ışığı, sen ey benim değneğim,
bensiz gitme, istemem.

Onlar sadece aşk diyorlar sana,
oysa aşk sultanımsın sen benim.
Ey, hiç kimsenin düşüne sığmayan dost,
bensiz gitme, istemem.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 21-22

GİTTİN

Dırîgâ kez miyan iy yâr reftî
Be derd u hasret-i bisyâr reftî

Buradan bir nice acıyla, özlemle gittin,
sonra yalvardın yakardın amma
eline düşmüştün bir kere kaderin,
ne fayda sevgili, ne fayda.

Her yanda çareler aradın kendine,
olmadık şeyler yaptın her yanda.
Bulmadın bir çare, sonunda gittin,
ne fayda sevgili, ne fayda.

Kucağın güllerle doluydu senin,
ayın ondördü bir yüzün vardı.
Kopup halkasından dostlar meclisinin,
o aşağılık, o bayağı yere sen,
o karıncaların, yılanların yanına
ne oldu, nasıl oldu da gittin?

Nerde hani o cânım sözlerin şimdi?
Nerde hani o sırları çözen akıl?
Nerde hani gül bahçesine giden ayak?
Elimizi tutan el nerde hani?

Hoştun, güzeldin, eşin yoktu senin,
insanları hemen elde ederdin.
Ama kalktın çıktın bir uzun yolculuğa,
insanları yiyen toprağa gittin.

Ağlaya inleye sen gittin ama,
gökler de arkandan durmadı ağladı.
Parça parça etti yüzünü ay.
Gönlüm arkandan kan bağladı.

Şimdi ne edeyim, kime sorayım seni?
İyi insanlar arasında mısın orda?
Yani dostlar meclisinde mi?
Yoksa bir kenarda boynun bükük mü kaldın?

Öyle bir yere gittin ki bu sefer,
izinin tozu bile belli değil.
Ne kadar da kanlıymış gittiğin yol!

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 51-52

GÜNEŞE KULUM BEN

Çu gulâm-ı âftâbem heme zâftâb gûyem
Ne şebem ne şeb-perestem ki hadîs-i hâb gûyem

Mademki ben güneşe kulum,
güneşten söz açmalıyım size.
Mademki gece değilim ben,
mademki karanlıklara tapmıyorum,
düşten dem vurmak nafile.

Mademki tıpkı güneşe benziyorum,
elimi eteğimi çekmeliyim üzerinden
ferah, mâmur olan yerin.
Mademki tıpkı güneşe benziyorum,
doğmalıyım ortasında harabelerin.

Gerçi bugün bir kuru elmayım,
ama değerim ağacımdan çok.
Gerçi sarhoşum, yıkılmışım ama
doğru lâf etmedeyim,
erkekçe konuşmadayım.

Benim gönlümün kokusu
yöresindeki topraktan gelir.
Ben o topraktan utanırım da
nedense bir tek söz söyleyemem
suya dair.

Güzel yüzünden kaldır perdeni,
böyle konuşmayı yakıştırma bana.
Taş gibi kaskatıysa senin kalbin,
bak benim kalbim yanmış, ateş haline gelmiş.
Bir iyilik eder, şişeyi alırsan eline,
bir de bakacaksın ki
kadehle şarap bende dile gelmiş.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 89-90

HAPİSTELER AMA

Rov çeşm-i canrâ berguşâ der bîdilan enderniger
Kovmî çü dil zîr u zeber kovmî çü con bî pâ vu ser

Yürü, can gözünü aç,
şu âşıklara bir bak hele:
Nasıl sarmaşdolaş, gönül gibi bir şey olmuşlar,
nasıl gelmişler can gibi
elsiz, ayaksız hale.

Bahçeden daha güler yüzlü onlar,
gülden daha güler yüzlü.
bilgiden daha doğru,
akıldan daha hünerli,
serviden daha hür.
Ölmezlik suyundan daha arı, duru.

Hep zerreler gibi havadalar.
Güneş onlara kaftan.
Balçığa ayak basmışlar,
baş komuşlar gönül dizine.
Kanların üzerinden geçmişler,
kan denizlerinin dalgaları arasından.
Etekleri gene tertemiz;
bir şey bulaşmamış eteklerine.

Diken içindeler,
ama gül gibiler.
Hapisteler,
ama şarap gibiler.
Balçık içindeler,
ama gönül gibiler.
Gece içindeler,
ama sabah gibiler.

Sen onların şarabını bir iç de gör:
Nasıl birdenbire ferah olur, aydınlanır yüreğin,
birdenbire nasıl unutulur her şey,
nasıl birdenbire gözlerinin içi güler.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 85-86

HATIRLA AMA

Azm-i reften kerdeî çun ömr-i şîrîn yâd dâr
Kerdeî esb-i ctıdâyî ragm-i mâ zin yâd dâr

Bir tatlı ömür gibi gitmeye niyetlendin,
ayrılık atına eyer vurdun inadına.
Ama bizi unutma, hatırla ama.

Sana temiz dostlar, iyi dostlar, bağdaş dostlar
yeryüzünde de var, gökyüzünde de var.
Eski dostla ettiğin yemini, hatırla ama.

Sen her gece ay değirmisini
başına yastık edince yollarda,
dizimde yattığın geceleri, hatırla ama.

Sen ey, Hüsrev'i kendine kul,
Şirin gibi bir nice güzeli esir eden,
aşkının ateşiyle tıpkı Ferhat gibi benim
ayrılık dağını delmede olduğumu, hatırla ama.

Bir deniz kesilen gözlerimin kıyısında
bir aşk ovasını görmüştün hani;
safran dallarıyla, ağustos gülleriyle sarmaşdolaş.
Bunu unutma, hatırla ama.

Ey Tebrizli Şems,
dinim aşktır benim, senin yüzünü gördüm göreli,
benim dinim senin yüzünde övünür, ey sevgili.
Bunu unutma, hatırla ama.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 23-24

HEP O

Aşk geldi, kan gibi
Damarlarıma, derime doldu;
Beni benden aldı,
Varlığımı sevgiliyle doldurdu.
Vücûdumun bütün cüzü'lerini dost kapladı
Benden bana kalan, bir ad ancak,
ötesi hep O.

Divân-ı Kebîr'den Seçmeler, (XIII), S. 155

İSYAN ETMİŞİM

Men on şeb-i siyâhem kez mâh hışm kerdem
Men on gedâ-yı ürem kez şâh hışm kerdem

Aya öfkelenmişim ben,
işte böyle kapkaranlık bir gece olmuşum.
Padişaha kızmışım,
çırılçıplak bir yoksul olmuşum.

Güzeller sultanı gel demiş,
evine çağırmış beni.
Ben bir yolunu bulmuşum,
yola baş kaldırmışım.

Sevgilim baş çeker, naz ederse,
gamlara atar, kararsız korsa beni,
bir kez olsun ah demem, inad için.
Ah'a da kızmışım ben.

Bir bakarsın altınla aldatır beni o.
Bir bakarsın şanla şerefle aldatır beni.
Oysa altın falan istemiş değilim ondan,
Şanla şerefe hele çoktan boş vermişim.

Ben bir demirim,
mıknatıstan kaçıyorum.
Bir saman çöpüyüm ben,
mıknatıslara yan çizmişim.

Ben öyle bir zerreyim ki,
bütün âleme isyan etmişim.
Havaya, toprağa isyan etmişim,
Ateşe, suya isyan etmişim.
Altı yöne isyan etmişim.
Beş duyuya isyan etmişim.

Hava, toprak, ateş, su da neymiş ki,
altı yön de neymiş,
beş duyu da ne.
Benim hiç bir şey umurumda değil.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 75-76

KARDEŞİM

Kardeşim sen düşünceden ibaretsin,
Geriye kalan et ve kemiksin,
Gül düşünür, gülistan olursun,
Diken düşünür dikenlik olursun.

Bilişsel Davranışçı Psikoterapi Ve Araştırmalar Dergisi, 2017, Sayı:6 (2), S. 83

KENDİME YEDİREMEM

Hezeyan ki goft düşmen be derûn-ı dil şinîdem
Pey-i men tasavvurîrâ ki bikerd hem bidîdem

Düşman saçmasapan lâflar eder,
duyar can kulağım.
Benim için kötü şeyler düşünür,
görür can gözüm.
Üzerime köpeğini salar,
ısırır köpek ayağımı,
çok acılar çekerim, çok acılar.
Köpek değilim, onu ısıramam,
ısırırım dudağımı.

Büyük kişilerin sırlarına ortağım,
gene de na şu kadar övünemem.

Bütün ayıplar bende ama,
ne yapıp yapmalı,
ulaşmalı dostlara,
geride kalmayı kendime yediremem.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 62

O GELİYOR O

Âb zenîd râhrâ hin ki nigâr mîresed
Müjde dehîd bâgrâ bûy-ı behâr mîresed

Yollara sular dökün,
bahçelere müjdeler edin,
bahar kokuları geliyor,
o geliyor, o
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.

Yol verin, açılın, savulun.
Beri durun, beri.
Yüzü apaydınlık, akpak,
bastığı yeri ardında gündüzler gibi bırakarak
O geliyor, o.
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.

Gökler yeryüzünü kapladı, örttü bir anda.
Bir anda dört yanı misk gibi bir koku sardı.
Bir anda bir velvele, bir kıyamet koptu cihanda.
O geliyor, o.
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.

Bir anda can geldi bağlara, bağlar ışıdı.
Bir anda açıldı baktı bağlarda gözler.
Bir anda bizde ne gam kaldı, ne dert kaldı,
ne keder.
O geliyor, o.
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.

Yayından fırladı ok.
Hedefe ha vardı, ha varacak.

Bahçeler selâma durdu.
Selviler ayağa kalktı.
Çayır çimen yollara düştü.
İşte konca, ata binmiş geliyor.
Biz ne duruyoruz,
O geliyor, o.
Ay parçamız, sevgilimiz, yârimiz geliyor.

Sen bizim yöremize gelirsen göreceksin, ey Şems,
Huyumuz sadece susmak olmuş bizim, susmak.
Senin güzel gözlerinçin işte canım pusuda.
Rahatım kaçtı benim,
geceleri uykum kalmadı gitti ama,
bak işte o güzel günler yola çıkmış geliyor.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 29-30

SU DEDİ Kİ

Dil çu dâne mâ misâl-i âsyâ
Âsyâ koy dâned in gerdiş çirâ

Gönül buğday tanesine benziyor,
bizse değirmene.
Değirmen nereden bilecek
bu dönüşün sebebi ne?

Değirmen taşına benziyor beden,
düşünce ve kaygı, suyu.
Su kulak kabarttı, dinledi,
taş başından geçeni söyledi durdu.

Su der ki:
Değirmencidir suyu ark'a döken,
ona sor sen bu işi.
Ey ekmek yiyen, der sana değirmenci,
ekmekçi dediğin de kim oluyor
bu değirmen bir dönmedi mi?

Başından geçenler uzar gider,
gelmez sonu bir türlü.

Yücelik sayesinde bilgi değirmeni
bir hayli tane övüttü.
Söylesin sana, ona sor.

Tebrizli Şems, devlet kuşu,
padişahın kutluluk göğünde
yücelere doğru
uçuyor da uçuyor.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 59-60

ŞİAR EDİNDİK

Mâ der cihan muvâfakat-i kes nemîkûnîm
Mâ hâne zîr-i künbed-i atlas nemîkûnîm

Bu dünyada ne kimseye uymuşluğumuz var,
ne şu atlas kubbe altında ev kurmuşluğumuz.
Biz susuz kalmışız,
içtikçe içiyoruz.
Güzel bir sarhoşluğumuz var,
güzel, hiç doymayan.
Rahmet denizinin dalgasıdır bu;
bir saman çöpünden başka bir şey değildir
bu dalganın üstünde düşman.

Aşşağılık kişinin peşine düşmemeyi şiar edindik biz.
Gönül dalgasını bırakmamayı şiar edindik.
Şu yokluk yurdunda
Nuh ve Halil gibi,
ölmezlik denen yerde aşk çardağı kurmak varken,
burnu büyük Âd ve Samud gibi köşkler kurmamayı,
Kafdağı'nda avlanmak dururken
Gerkes gibi leş avlamamayı,
iyi yürekli, tertemiz dostları bırakıp
kahpeleri aldatan dev'e yönelmemeyi,
şu kapkara toprağa
meyvası cefa olan fidanı dikmemeyi,
kafiyeye de, şiire de önem vermemeyi,
bizden olmayan şeylere pek aldırış etmemeyi

şiar edindik.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 65

VAR OLANLAR GELİYOR

Endek endek cem-i mestan mîresend
Endek endek mey - perestan mîresend

Sarhoşlar göründü.
Şaraba tapanlar bir bir gelmeye başladılar.
Güzeller nazlı nazlı yollara düştü.
Salına salına gül bahçesinden
gül yanaklılar geliyor.

Bir anda hem var olan, hem yok olan,
bir anda değişen, yenilenen şu dünyadan
yoklar bir bir çekip gittiler.
Var olanlar geliyor.

Eteklerini altınla doldurmuşlar.
Som altın kesilmişler.
Darda olanlara verecekler.

Hastalar, yorgunlar, arıklar
iyileşmişler, kanlanmışlar, canlanmışlar,
aşk yaylâsından geliyorlar.

İyi insanların şarkıları
ta yukarlardan aşağılara
güneşin ışıkları gibi iniyor.
İyi insanlar yağmur demiyor, kar demiyor,
ortalık kış kıyamet,
kolları sıvamışlar,
taze taze meyveleri yetiştiriyorlar.

Ben sustum.
Sofra kuruldu.
Onlar bir gül bahçesinden yola çıktı,
bir gül bahçesine doğru.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 83-84

VERDİM CANIMI GİTTİ

Bang mîzen ey münâdî ber ser-i her desteî
Hîç dîdîd ey müselmânan gulâmî cesteî

Nerde bir topluluk görürsen, tellâl,
hiç durma, bağır:
Kaçan bir kul gördünüz mü ey insanlar, de,
tertemiz kokan bir kul gördünüz mü,
ay parçası bir yüzü var,
baştanbaşa fitne.

Savaş vakti tez gider, de , tellâl,
barış vakti uysal olur, de.

Nerde bir topluluk görürsen, tellâl,
hiç durma, sor:
İnce boylu, güler yüzlü, tatlı sözlü,
tez canlı, çevik bir kul gördünüz mü?
Sırtında bir al kaftan taşıyor.

Kucağında bir rebap,
elinde bir yay var, de , tellâl,
Çaldığı hep güzel, hep sıcak havalar, de.

Nerde bir topluluk görürsen, tellâl,
hiç durma, bağır:
Onun bağından bir meyva
devşiren var mı ey insanlar, de,
onun gül bahçesinden
bir demet gül deren var mı?

İş ki çıksın bir habercik getirsin
biri ondan bana, tellâl
çıksın biri ondan bana bir şeyler desin iş ki,
söyle, verdim canımı ona gitti, tellâl,
verdim canımı ona gitti.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 47-48

YA OLDUĞUN GİBİ GÖRÜN
YA DA GÖRÜNDÜĞÜN GİBİ OL

Cömertlik ve yardım etmede akarsu gibi ol...
Şefkat ve merhamette güneş gibi ol...
Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol..
Hiddet ve asabiyette ölü gibi ol...
Tevazu ve alçak gönüllülükte toprak gibi ol..
Hoşgörülükte deniz gibi ol...
Ya olduğun gibi görün, ya göründüğün gibi ol.

Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler
Dergisi, Cilt 6, Sayı. 19, S. 133

YENİLİĞE DOĞRU

Her gün bir yerden göçmek ne iyi.
Her gün bir yere konmak ne güzel.
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş.

Dünle beraber gitti, cancağzım,
ne kadar söz varsa düne ait.
Şimdi yeni şeyler söylemek lâzım.

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 105

ONUN İÇİN

ÂŞIKLAR SULTANI HZ. MEVLÂNA'YA

Âşıklar sultanısın
Sadıklar burhanısın
Dertliler dermanısın
Ya Mevlâna Mevlâna

Mâna kapısını çaldın
Ordan ummana daldın
Gönül ehline yandın
Ya Mevlâna Mevlâna

Maşuk hallere koydu
Gönül sevgiyle doldu
Dünya sarrafı oldu
Ya Mevlâna Mevlâna

Sohbet hırkasın giydi
Semâ'da boyun eğdi
Cümle mahlûkat sevdi
Ya Mevlâna Mevlâna

Keşfi ilimden arslan
Hak'kın beytine yaslan
Gönül yanmada uslan
Ya Mevlâna Mevlâna

Tekbir dilinde sedâ
Her şey insana feda
Rahmet verendir Hüda
Ya Mevlâna Mevlâna

Gönülde duman tüter
Sinende güller biter
Aşıklar sende güler
Ya Mevlâna Mevlâna

Hicret ateşi yanar
Gönül pınarın kanar

Seven yürekler anar
Ya Mevlâna Mevlâna

Malda cömertlik sende
Canda cömertlik sende
Tende cömertlik sende
Ya Mevlâna Mevlâna

Gönül zikreder sende
Gönül fikreder sende
Gönül şükreder sende
Ya Mevlâna Mevlâna

Konya beldesi durak
Yakar gönlümü firak
Nefsin semâ da bırak
Ya Mevlâna Mevlâna

Zikirde geldik dize
Aşkın yetiyor bize
Şeref ver gönlümüze
Ya Mevlâna Mevlâna.

HÜSEYİN KOTAN
(1949 -)

https://huseyinkotan.com.tr/asiklar-sultani-hz-mevlanaya/

MEVLÂNA

Kirpiklerin var, uyku...
Uykun var, istihâre...

Türben, pırıl pırıl, nûr;
Kubben, bütün, sitâre!

Bir katre nûrun, ey Pîr,
Bin mübtelâya çâre;

Üstünde kehkeşanlar,
Yol yol ve hâre hâre!

Gökten kanad, yürek, şevk
Yağmakta pâre pâre...

Çevrende çiğler inci,
Şebtâblar şerâre...

Bekler nöbet, yanında
Billûr bir minâre...

Üstünde kehkeşanlar,
Yol yol ve hâre hâre!

(Kubbe i Hadrâ)

ARİF NİHAT ASYA
(1904 - 1975)

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, S. 302

MEVLÂNA

Her kıtada rakkasesi var, mutribi var;
Her fırkadan, ardınca gelen mevkibi var...
İndinde yalancıdır, bu aşk ülkesinin,
Kim derse eğer, "maşrıkı var, mağribi var.

ARİF NİHAT ASYA
(1904 - 1975)

Rübâiyyât-ı Ârif, S. 7

MEVLÂNA

Künh-i Mevlâdan eser Mevlâna
Vahyden verdi haber Mevlâna
Şemstir sanma bugün Şarka doğan
Belh'ten Rûm'a iner Mevlâna
Vehdetin hırkası altında hamuş
Sırrolur sikke be-ser Mevlâna
Açar afâka celâlinde cemâl
Berk urup etse güzer Mevlâna
Devreder Şemsi çekip cezbesine
Hû diyüp gökle döner Mevlâna
Neylerin ahına uydukça semah
Eyler eflâke sefer Mevlâna
Nur verir gölgesi her zerremize
Ederek gökleri yer Mevlâna
Kalkıyor kafile Âli durma
Yürü, Mevlâya gider Mevlâna.

HASAN ÂLİ YÜCEL
(1897 - 1961)

Hürriyet Gene Hürriyet III, S. 285-286

MEVLÂNA

Seni dışta değil içte
Buldum Mevlâna Mevlâna
Şu Konyaya her varışta
Doldum Mevlâna Mevlâna.

Çıkıp geldim sana tenden
Bir ben yarat bana benden
İçimdeki gücü senden
Aldım Mevlâna Mevlâna.

Işık ışık yıldız yıldız
Hep seni aramaktayız
Terkedilmiş gibi yalnız
Kaldım Mevlâna Mevlâna

Aşkın çıkar mı yürekten
Seslen ıraktan ıraktan
Kurtar beni bu meraktan
Öldüm Mevlâna Mevlâna.

ÖZBEK İNCEBAYRAKTAR
(1933 -)

Hürriyet Gene Hürriyet III, S. 269

MEVLÂNA MİSALİ OLGUNLAŞMALAR

Bu dünya bir kor gibi,
Görür de hissetmezsen, yakmaz.
Yaşar da hissedersen, yakar.
Alır da içine basarsan, sen koru yakarsın...

TAMER SOYSAL
(1976 -)

Mevsimsiz Bahar - Adalet Yayınları, Eylül 2008

MEVLÂNA'NIN VEFATINA TARİH

Ebced'le: 672

İnlemek ardınca kârım, ey levend
Neyleyim... boş kaldı köy, boş kaldı kent!

"An" gelirdən –sanki– şi'rinden dilim:
«Ez enînem merd ü zen nâlideend!» (*)

(Kubbe i Hadrâ)

ARİF NİHAT ASYA
(1904 - 1975)

(*) Benim iniltimle, kadın erkek, herkes inledi.

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, S. 298

MEVLÂNÂ'YA MÜKERRER GAZEL

Dervişiz, istemeyiz başkaca ünvan, paye,
Mür'id olmak ne şeref Hazret-i Mevlânâ'ye,

Âşıkam dönmeye âmâde, sabırsızlanıyor,
Naat'ı ltri dile gelsin hadi emret nây'a.

Yıkayıp raks ile vicdanımızın kirlerini
Maddeden sıyrılarak kalbolalım mânâya.

Gece gündüz demeyip zikredelim ism-i Celâl,
Dönerek yükselelim Dârgeh-i Mevlâya.

Mûnisâ vakfederek aşk-ı İlâhiye bütün nefsimizi,
Sâlik olduk ebedi meşreb-i Mevlânâ'ya.

MUNİS FAİK OZANSOY
(1911 - 1975)

Hisar Dergisi - Taha Toros arşivi, TT513055

MEVLÂNÂ'YI ZİYARET

Ziyaretim Mevlânâ'yı
Kabul et Allah aşkına
Bu fakiri divaneyi
Kabul et Allah aşkına

Eşiğine yüzüm sürem
El bağlayıp divan duram
Büyük lütfun eyle kerem
Kabul et Allah aşkına

Mevlânâ Mevlânın kulu
Doğru hakka gider yolu
Deryası irahmet dolu
Kabul et Allah aşkına

Yalvarırım akşam sabah
Kul olanda olur günah
Merhamet et halime bak
Affeyle Allah aşkına

Sana sundum arzuhalim
Size ayan benim halim
İrahmeti bol sultanım
Kabul et Allah aşkına

Veysel adım budalayım
Size yalvarırım daim
Türk oğluyum Türk'tür soyum
Kabul et Allah aşkına.

AŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU
(1894 - 1973)

Âşık Veysel, Türk Büyükleri Dizisi: 123, S. 168

SANA GELDİM MEVLÂNA

Sana geldim Mevlâna...
Düştüm yollara Fatiha'larla
Önümde yemyeşil ışıktan bir iz
Yıkanmış yaprak gibi tertemiz

Sana geldim Mevlâna...
Her şey öylesine mağrur, sessiz, tertemiz
Geçmiş asırlardan beri tertemiz
Bir el dokundurursam sandukalara
Uyanır Horasan erleri

Sana geldim Mevlâna...
Divan durdum önünde, duygulu, sessiz
İçimde ne hasret, ne gül, ne bülbül
Şimdi ezan nur âlem, nur Konya
İşte sabır, işte aşk, işte tevekkül
Sen bilirsin Mevlâna...

Sana geldim Mevlâna...
Ayet ayet İslam, nakış nakış Türk
Bir türbe içinde ne güzel mana
Serin bir rüzgârla çok uzaklardan
Sana geldim Mevlâna...

YAVUZ BÜLENT BAKİLER
(1936 - 2025)

Harman, S. 71-72

ESERLERİNDEN SEÇMELER

MESNEVİ'DEN SEÇMELER

Çeviren: Veled Çelebi (İzbudak)

Dinle, bu ney nasıl şikâyet ediyor, ayrılıkları nasıl anlatıyor: Beni kamışlıktan kestiklerinden beri feryadımdan erkek, kadın... herkes ağlayıp inledi. Ayrılıktan parça parça olmuş, kalb isterim ki, iştiyak derdini açayım. Aslında uzak düşen kişi, yine vuslat zamanını arar.

Ben her cemiyette ağladım, inledim. Fena hallilerle de eş oldum, iyi hallilerle de. Herkes kendi zannınca benim dostum oldu ama kimse içimdeki sırları araştırmadı. Benim esrarım feryadımdan uzak değildir, ancak (her) gözde, kulakta o nur yok. Ten candan, can da tenden gizli kapaklı değildir, lâkin canı görmek için kimseye izin yok. Bu neyin sesi ateştir, hava değil; kimde bu ateş yoksa yok olsun!

Aşk ateşidir ki neyin içine düşmüştür, aşk coşkunluğudur ki şarabın içine düşmüştür. Ney, dosttan ayrılan kişinin arkadaşı, haldaşıdır. Onun perdeleri, perdelerimizi yırttı. Ney gibi hem bir zehir, hem bir tiryak, ney gibi hem bir hemdem, hem bir müştak kim gördü? Ney, kanla dolu olan yoldan bahsetmekte, Mecnun aşkının kıssalarını söylemektedir. Bu aklın mahremi akılsızdan başkası değildir, dile de kulaktan başka müşteri yoktur.

Bizim gamımızdan günler, vakitsiz bir hale geldi; günler yanışlarla yoldaş oldu. Günler geçtiyse, geçip gitsin; korkumuz yok. Ey temizlikte naziri olmayan, hemen sen kal! Balıktan başka her şey suya kandı, rızkı olmayana da günler uzadı. Ham, pişkinin halinden anlamaz, öyle ise söz kısa kesilmelidir vesselâm. [Cilt 1, 1-18]

Her şey mâşuktur, âşık bir perdedir. Yaşayan mâşuktur, âşık bir ölüdür. Kimin aşka meyli yoksa o kanatsız bir kuş gibidir, vah ona! Sevgilimin nuru önde, artta olmadıkça ben nasıl önü, sonu idrak edebilirim? Aşk, bu sözün dışarı çıkıp yazılmasını ister; ayna gammaz olmaz da ne olur? Aynan, bilir misin, neden gammaz değil? Yüzünden tozu, pası silinmemiş de ondan! [Cilt 1, 30-34]

Tanrı'dan edebe muvaffak olmayı dileyelim. Edebi olmayan kimse Tanrı'nın lûtfundan mahrumdur. Edebi olmayan yalnız kendine kötülük etmiş olmaz. Belki bütün dünyayı ateşe vermiş olur [Cilt 1, 79-80]

Âşığın hastalığı bütün hastalıklardan ayrıdır. Aşk, Tanrı sırlarının usturlâbıdır. Âşıklık, ister o cihetten olsun, ister bu cihetten... âkıbet bizim için o tarafa kılavuzdur. Aşkı şerh etmek ve anlatmak için ne söylersem söyliyeyim... asıl aşka gelince o sözlerden mahcup olurum. Dilin tefsiri gerçi pek aydınlatıcıdır, fakat dile düşmeyen aşk daha aydındır. [Cilt 1, 110-113]

Put, bir testide gizli kara sudur. Nefsi, muhakkak olarak o kara suya pınar bil. O, yontulmuş put, kara sel gibidir. Put yapan nefis, anayolda bir pınardır. Bir taş parçası yüz testiyi kırar ama pınar suyu durmadan kaynar. Put kırmak kolay, gayet kolaydır. Fakat nefsi kolay görmek cahilliktir. Ey oğul, nefsin misal ve sûretini istersen yedi kapılı cehennemin kıssasını oku! [Cilt 1, 775-779]

Tanrı, yardım etmek dilerse bize yalvarmak ve munacatta bulunmak meylini verir. Onun için ağlayan göz ne mübarektir. Onun aşkıyla yanıp kavrulan yürek ne mukaddestir. Her ağlamanın sonu gülmektir. Sonunu gören adam, mübarek bir kuldur. Akar su neredeyse orası yeşerir; nerede gözyaşı dökülürse oraya rahmet nazil olur. İnleyen dolap gibi gözü yaşlı ol ki can meydanında yeşillikler bitsin. Ağlamak istersen gözyaşı dökenlere acı... Merhamete nail olmak istersen zayıflara merhamet et! [Cilt 1, 815-822]

Suyun gemi içinde olması geminin helâkidir. Gemi altındaki su ise gemiye; geminin yürümesine yardımcıdır. Mal, mülk sevgisini gönülden sürüp çıkardığındandır ki Süleyman, ancak yoksul adını takındı. Ağzı kapalı testi, içi hava ile dolu olduğundan derin ve uçsuz bucaksız su üstünde yüzüp gitti. İşte yoksulluk havası oldukça insan, dünya denizine batmaz, o denizin üstünde durur. Bütün bu dünya, onun mülkü olsa bu mülk, gözünde hiçbir şey değildir. [Cilt 1, 985-989]

Şeytan, sen insan oldukça izini izler, ardından koşar, sana şarabını tattırırdı. Ey bir işe yaramaz adam! Şeytan huyunda ayak direyip şeytanlaşınca senden Şeytan da kaçmaktadır. Eteğine sarılan kimse de, sen bu hale gelince senden kaçar! [Cilt 1, 1875-1877]

Tanrı'ya göre güz, nefis ve hevadır. Akılla cansa baharın ve ebedîliğin ta kendisidir. Eğer senin gizli ve cüzi bir aklın varsa cihanda bir kâmil akıl sahibini ara! Senin cüzi aklın, onun külli aklı yüzünden külli olur. Çünkü Akl-ı kül, nefse zincir gibidir. Binaenaleyh hadîsin mânası teville şöyle olur: Pak nefesler bahar gibidir, yaprakların ve filizlerin hayatıdır. [Cilt 1, 2051-2054]

Gönüllerini cilâlamış olanlar; renkten, kokudan kurtulmuşlardır. Her nefeste zahmetsizce bir güzellik görürler. Onlar, ilmin kabuğundaki nakşı bırakmışlar, Aynel yakîn bayrağını kaldırmışlardır. Düşünceyi bırakmışlar, âşinalık denizini bulmuşlar, bilişikte yok olmuşlardır. [Cilt 1, 3492-3494]

Ey avcı, dost senin gözündür. Onu çerçöpten arı tut. Sakın dil süpürgesiyle ona toz kondurma. Göze tozu toprağı hediye götürme. Zira mümin, müminin aynası olunca yüzü buğulanmadan kurtulur. Mahzunluk zamanında dost, can aynasıdır. Aynanın yüzünü nefesle buğulandırma.[Cilt 2, 28-31]

Dünyada diken eken kişi, sakın ektiğin dikeni gül bahçesinde arama! [Cilt 2, 154]

Çifti olmayan, aleti bulunmayan Tek Tanrıdır. Sayıda şüphe olabilir, Fakat Tanrıda şüphe yoktur. İki diyenler,üç diyenler daha fazla diyenler, bir olduğunda mutlaka ittifak ederler. Şaşılık gidince hepsi birleşir; iki, üç diyenler de bir derler. [Cilt 2, 310 - 313]

Sofiyi yoldan çıkaran tamahtır. Yoldan çıkarır da sofinin hali tebah olur, ziyan içinde kalır. Yemeğe, zevk ve sema'ya tamah ediş, hakikate akıl erdirmesine mani olur. Ayna bir şeye tamah etseydi bizim gibi münafık olur, her şeyi olduğu gibi göstermezdi. Terazinin mala tamahı olsaydı tarttığını nasıl doğru tartardı? [Cilt 2, 570 - 573]

Sabır, iman yüzünden baş tacı olur. Bundan dolayıdır ki sabrı olmayanın imanı da yoktur. Peygamber "Tanrı, gönlünde sabrı olmayana iman da vermemiştir." dedi. [Cilt 2, 600 - 601]

İnsan, yeşilliğe baksa gönlü hoşlanır, gamı gider, neşelenir. Canımız neşelenirse bizden iyilikler, ihsanlar doğar. Güzelce, dilediğimiz gibi gezdik, eğlendik mi karnımız acıkır, iştahımız artar. Rengin kızarması karanlıktandır.Kan da hoş ve gül renkli güneştendir. Renklerin en güzeli

kırmızı renktir. O renk de güneştendir, güneşten meydana gelir. [Cilt 2, 1095 - 1099]

Ne mutlu o kişiye ki gençlik çağını ganimet bilir de borcunu öder. Kudretli olduğu günlerde sıhhatli, güçlü, kuvvetli bulunduğu zamanlarda bu işi başarır. Çünkü gençlik çağı, yemyeşil, terütaze bir bahçe gibi esirgemeksizin meyveleri yetiştirir. Genç adamın kuvvet ve şehvet çeşmeleri akıp durur. Bedenin zeminini onlarla yeşertir. Gençlik; mamur, tavanı adamakıllı yüksek, dört duvarı sapasağlam bir eve benzer. [Cilt 2, 1215 - 1219]

Sevgiden tortulu, bulanık sular, arı duru bir hale gelir, sevgiden dertler şifa bulur. Sevgiden ölü dirilir, sevgiden padişahlar kul olur. Bu sevgi de bilgi neticesidir. Saçma sapan şeylere kapılan kişi nasıl olur da böyle bir tahta oturur ki? [Cilt 2, 1530 - 1533]

Ey göklere saflık veren, ey cefası vefadan daha iyi olan! Çünkü akıllıdan bir cefa gelse o cefa, cahillerin vefasından daha iyidir. Peygamber, “ Akıllının düşmanlığı, cahilin sevgisinden yeğdir” dedi. [Cilt 2, 1875 - 1877]

Rüzgârın sesi de bizim gamımızı teskin etmek içindir, bulutun süt yağdırması da. Hele bir an sabret. “ Rızkınız gökyüzündedir” âyetini duymadın mı? Neden bu aşağılık yere saplanıp kaldın? Korkunu, ümitsizliğini gul sesleri bil. Onlar, seni aşağılıkların ta dibine kadar çekerler. Seni yücelere çeken her ses, bil ki yücelerden gelmektedir. [Cilt 2, 1955 - 1958]

Şeytan, birisini kerem sahiplerinden ayırırsa onu kimsiz, kimsesiz bir hale kor, o halde de bulunca başını yer, mahvedip gider. Topluluktan bir an bile ayrılmak bil ki Şeytan’ın hilesinden ibarettir. [Cilt 2, 2165 - 2167]

Dünyada üç türlü kadın vardır. İkisi zahmet ve mihnetten ibarettir, biri dâimi bir hazinedir. Onu alırsan tamamıyla senin olur. İkincisinin yarısı senin olur, yarısı senden ayrı kalır. Üçüncü ise hiç sana mal olmaz. [Cilt 2, 2405 - 2407]

Tanrı Kadir gecesidir. Kadir gecesi, insan her geceyi ibadetle geçirsin diye geceler içinde gizlidir ya Tanrı da öyle gizli. Ey genç, her gece Kadir gecesi değildir ama bütün geceler de ondan hâli değil. [Cilt 2, 2935 - 2936]

Sohbet vardır, keskin bir kılıca benzer, bostanı, ekini kış gibi kesip biçer. Sohbet vardır, ilkbahar gibidir. Her tarafı yapar, sayısız meyveler verir. [Cilt 3, 265 - 266]

Dertli adamın tereddütle dolu, dumanlarla dolu bir gönül evi vardır. Derdini dinlersen o eve bir pencere açmış olursun. Senin bu dinleyişin ona bir nefes yolu oldu mu gönül yurdunda o acı duman azalır. [Cilt 3, 485 - 486]

Bilginin iki kanadı vardır, şüpheninse tek. Zan noksandır, uçmaz. Tek kanatlı kuş, çabucak baş aşağı düşer. Sonra uçmaya savaşır ama ya iki adımlık bir yer aşabilir, ya birazcık daha fazla. Şüphe kuşu düşe kalka ümit yuvasına tek kanatla uçmaya savaşır. Fakat şüpheden kurtuldu da bilgi sahibi oldu mu o tek kanatlı kuş,iki kanatlı kesilir. Kanatlarını açar. Ondan sonra yüzüstü, eğri büğrü değil, doğru yolda güzelce uçar gider. [Cilt 3, 1510 - 1514]

Kötülükte bulundun mu kork, emin olma, çünkü yaptığın kötülük bir tohumdur, Tanrı, onu mutlaka bitirir! Birkaç kere, belki yaptığına pişman olur, utanırsın diye örter, gizler. [Cilt 4, 165 - 166]

Sûrette sen küçük bir âlemsin ama hakikatte en büyük âlem sensin. Görünüşde dal, meyvanın aslıdır; fakat hakikatte dal meyva için var olmuştur. Meyva elde etmeğe bir meyli, meyva vermeğe bir ümidi olmasaydı hiç bahçıvan, ağaç diker miydi? Şu halde meyva, görünüşte ağaçtan doğmuştur ama hakikatte ağaç, meyvadan vücut bulmuştur. [Cilt 4, 521 - 524]

Göze Tanrı'dan bir kuvvet gelince zahiri güneşi hor ve yoksul görür, bayağı bulursun! Tanrı, öyle bir kimyagerdir ki onun bir tesiriyle duman, yıldız haline gelmiştir... Öyle bir görülmedik iksiri vardır ki karanlığı güneş haline getirmiştim. Bir acayip sanatkardır ki bir sanatıyla zühale bu kadar hassa vermiştir... artık sen öbür can yıldızlarıyla can incilerini de var, buna kıyas et! [Cilt 4, 590 - 594]

Kötü yaradılışlı kişiye ilim ve fen öğretmek, yol kesen eşkiyanın eline kılıç vermeye benzer! Sarhoş zencinin eline kılıç vermek, adam olmayana bilgi belletmekten yeğdir. Bilgi, mal, mevki ve hüküm, kötü yaratılışlı kişilerin elinde fitnedir. Savaş delilerin ellerindeki kılıçları alsınlar diye müminlere farz olmuştur. [Cilt 4, 1436 - 1439]

Hadiste gelmiştir: Ulu Tanrı, halkı üç çeşit yarattı. Bir bölüğü, tamamı ile akıldan, bilgiden ve cömertlikten ibaret... bunlar meleklerdir, secdeden başka bir iş bilmezler! Yaradılışlarında hırs ve heva yoktur... mutlak nurdur onlar, Tanrı aşkıyla dirilmişlerdir.

Bir bölüğü ise bilgisizdir... hayvan gibi ot otlamakla semirirler. Onlar, ahırdan, ottan başka bir şey görmezler... kötülükten de gafildirler, yücelikten, iyilikten de!

Üçüncü bölükse Ademoğullarıdır, insanlardır. Bunları yarı yaradılışları bakımından melektirler, yarı yaradılışları bakımından eşek! Eşek olan yarıları, aşağılığa meyleder, öbür yarıları da akla meyleder!

İlk iki bölük savaştan, çekişten anlamaz, istirahat ve huzur içindedir. Fakat bu bölük, yani insan ikisine de aykırıdır ve azap içindedir. [Cilt 4, 1497 – 1504]

DÎVÂN-I KEBİR'DEN SEÇMELER

(Çeviren: Abdülbâki Gölpınarlı)

Aşk, tüm bir iş, bizse bir parçasıyız onun. O, uçsuz bucaksız bir deniz, bizse bir katrecik. O, yüzlerce delil getirmede, bizse o delillerle doğruyu bulabiliyoruz ancak. Gök, aşkla uzlaşıp dönüyor,, aşktan mahrum olunca yıldız bile tutulup sönüyor. Beli bükük «dal» bile aşkla «elif» gibi doğrulup yücelmede; fakat aşksız kalınca «elif» bile dallara dönmede. [Cilt 1, S. 8]

Tanrıya konuk olanlar, meleklerle aynı kâseden su içerler. Sevab işliyen erlere şarap, gökyüzünden gelir. [Cilt 2, S. 6]

Yarabbi, neler var sende, lütfunla bir baharsın sen, granit taşları, kayaları bile işe - güce sokarsın sen. Bir nurdur, parlatırsın; bir fitnedir, koparırsın, hem de öylesine bir fitne ki, öylesine bir kavga ki yüzlerce tufan bile onu yatıştıramaz. [Cilt 2, S. 21]

Şu âlem katrana benzer, herkesin ayağı bu katrana saplanmış kalmıştır, fakat aşk ateşi geldi mi bu katranı eritiverir. [Cilt 2, S. 73]

Haberin olsun; sarhoşların yolu - yordamı, birbirine düşmek, kavga-gürültü çıkarmak, lnad etmek, kötülüklere uğramaktır. Âşıka gelince o, sarhoştan da beterdir; zaten âşık da o ildendir. Âşık olmak nedir? Söyliyeyim de dinle: Aşk, altın madenine düşmektir. Hatta altın da nedir ki? Aşk, ölümden kurtuluştur, baştaki taçtan düşme korkusundan emin oluştur. [Cilt 2, S. 137]

Bir gün olur da aşkınla ölüm ıstırabına düşersem, ölüm titreyişi bütün vücudumu kaplarsa her parçam, o aşkın ateşiyle bir gül bahçesi kesilir. [Cilt 2, S. 158]

Pişman oluş, Tann'ya yöneliş şarabını iç, Tanrıdan çekinme ekmeğini ye, töbeyi macun yap, suçlarını bağışlatma gıdasıyla gıdalan. Gönlünün, dininin nabzını tut da bak bakalım, nasılsın? Bir kerecik de ibadet şişesine bak, idrar şişesine değil. Tann'ya kaç, abıhayat ondadır; her nefeste ondan aman dile, ondan. Biri çıkar da isteğin hiçbir faydası yok derse ona cevap ver de de ki: istek de ondan meydana geldi, nasıl olur da bir işe yaramaz? [Cilt 3, S. 187]

,

Dost, senin düşmanınla oturmıya, düşüp kalkmıya başladı mı kaç ondan; ateş gibi sıcak hava, hararet verir İnsana. [Cilt 3, S. 212]

Aşkın olgunluğu, sevenle sevilenin birleşmesindedir, beri gelin; yağla unun, bir daha aynlmıyacak kadar karılmasından meydana gelen bulamaç gibi karılın, katışın birbirinize. Toprak, tertemiz gerçeklerle birleşti mi bu başarı, bu olgunluk yüzünden melekler bile ona karşı şükür secdesine kapanır. [Cilt 3, S. 228]

Tanrının lâtif sanatını gören, onun huyuyla huylanan kişi, yüzlerce yılanın ağzına düşse gene korkmaz. [Cilt 3, S. 352]

Şu dünya, bir hilebazdır, yarın diye vâdeder durur; a güzel oğul, biz ondan akıllıyız; çünkü içinde bulunduğumuz ânı biliriz ancak. [Cilt 4, S. 22]

Tanrı aşkına düşenlerle alay eden kişinin başına kahraman cellâdın kahır kılıcı İner. Yerdeki İnsanlarla gökteki melekler kadar ibadet etmiş olsa bile Tann kahrı, bir soluk almıya bile bırakmaz onu. [Cilt 4, S. 29]

Her zerrenin oynayışı, kendi aslıyladır, kim, kime meylederse o olur-gider. Yüz yıllık kâfir bile seni görse secdeye kapanır; hemencecik Müslüman olur. Meyledlş, heves ediş çekişiyle canla gönül, dilberin sıfatına bürünür, sevgiliye döner. [Cilt 5, S. 41]

A ölmüş-gltmlş kişinin bedeni, mezardan çık; yüce Arş'tan sûr ûfürdüler. Sus da susanların davulunu dinle; Tann, yeni bir ömürle güç-kuvvet versin sana [Cilt 5, S. 48]

Ne mutlu o kişiye ki Tanrı rızâsını kazanmıya yarar, nesi var - nesi yok diye canını arâr, aktarır; Kendisinde, erenlerden ne var; peygamberlerin tattıkları lezzetlerden hangilerine sahiptir; bunu araştınr-durur. [Cilt 5, S. 264]

Ne topraktır şu yeryüzü; kanlarla dolu bir ligendlr; âşıkların kanlarıyla, mat olup gidenlerin yaralarından akan kanlarla dopdolu. [Cilt 6, S. 137]

Gam perdesinden sıçrayıp geldi İlkbahar; elinde de neşe kadehleri var. Onun suyuyla sulayın İstek bahçelerini; onun ırmağından doldurup İçin esenlik kadehini. [Cilt 6, S. 244]

A gökyüzü atına binmiş güneş, a kendisini hllleyle yıldıza döndüren güzel. Gâh gönül gibi ortaya düşersin; gâh gelirsin, bir köşeye otururşun. Gâh uzakta durursun, uzak olursun da garip bir kişiyim, seyrana çıktım demek istersin. Gâh çare gibi gamlan yakar - yandınrsın; gâh şu gamım çaresi nedir dersin. Hem sen yırtarsın, henı sen dikersin; bu bakımdan gönlün paramparça olması daha iyi. Gâh gönlü çocuklar gibi ağlatırsın; bana da beşiği salla dersin. [Cilt 6, S. 292]

Kinlerle dolu barışından, şu yalancı sabahından vazgeç dünyânın; bu çeşit sabahlar, daima kervanı helâk edegelmlştir. Yaratıklara can bağışlıyan gerçek sabahı ara; o sabahtır ki binlerce sarhoşa sabah şarabı sunar, binlerce âşığa aman verir. [Cilt 6, S. 395]

Âşık balıktır, aşksa denizdir sanki... Balık, denizde oldukça usanır mı, bıkar mı denizden? [Cilt 7, S. 2]

Onlar, sabrı seçmişlerdi, ardından hemencecik ferahlık geldi; güzel huya sahip olmuşlardı, bir güzel sevgili çıkageldi. [Cilt 7, S. 10]

Şu dünya deresinden su çekilince susuz kalmış balık gibi toprak üstünde çırpınmaya başladık. Derenin susuzluğu yüzünden gözlerimiz ırmak oldu da sonunda o kaynağa ulaştık-gittl. Sabır, ferahlıktır, sabır olmayınca da güçlük gellr-çatar; sus. feryad etme, sabrı seçtik biz. [Cilt 7, S. 38]

FİHİ MÂFİH'DEN SEÇMELER

(Çeviren: Meliha Ülker Tarıkâhya)

Dert daima insana yol gösterir. Dünyadaki her iş için, hir insanın içinde ona karşı bir aşk, bir heves ve dert olmazsa, insan o işi yapamaz ve o iş, dertsiz, zahmetsiz olarak ona müyesser olmaz. İster dünya, ister ahiret, ister ticaret, ister padişahlık, ister ilim, ister astronomi ve ister .daha başka işlerde. olsun [hepsi içiıı bu, böyledir].[S. 27]

İnsandaki kötü huylar da kellere ve çıbanlara benzer. Kendinde olduğu zaman, insan ondan iğrenmez, incinmez; halbuki başka birinde, ondan bir parçacık görecek olsa iğrenir, nefret eder. Sen ondan ürktüğün gibi o da senden ürker ve incinirse. onu hoş gör! [S. 31]

İnsanda birçok şeyler mevcuttur. [Mesela] Fare vardır, kuş vardır. Kuş kafesi yukarı kaldırır; fare aşağı çeker. İnsanda daha bunun gibi, binlerce çeşitli yırtıcı hayvanlar bulunur. Bunlar eğer, fare fareliğini, kuş da kuşluğunu bırakırsa, hepsi birleşir ve istenilen şey de meydana gelmiş olur. Çünkü istenen, ne yukarı ne de aşağıdır. Ve istenilen hasıl olunca. ne yukarı ne de aşağı kalır. [S. 36]

Nasıl ki temiz bir su, dibindeki taşlar, tuğlalar, kiremitler daha başka şeylerle üstündeki her şeyi gösterirse, insanın ruhu da insanın tabiiatı ile birlikte yoğurulmuş olan bütün bilgiler ve göze görünmeyen şeyleri gösterir. Böyle altında ve üstünde olan şeyi, ona bir şey ilave etmeden ve bir şey öğretmeden göstermek, suyun yaradılışında vardır; fakat o su, eğer toprakla veya başka renklerle karışırsa, bu özellik ve bilgileri kaybolur, ayrılır ve unutulur. [S. 43]

Bunun gibi insan halkın ana, baba ve arkadaşlarına, yerlere ve göklere, bağlara, bahçelere, köşklere, bilgilere, işlere, yemekler şarap vesaire gibi, çeşitli şeylere karşı olan bütün arzu, sevgi ve şefkatlerinin hepsinin, gerçekte Tanrı'yı sevmek ve bilmek olduğunu bilir. Bunların hepsi örtülür (nikap) dir. İnsanlar bu dünyadan göçüp, o Şahı nikapsız olarak görünce. bunların hepsinin perdelerden ibaret olduğunu ve gerçekte istediklerinin yalnız o bir şey olduğunu görür ve anlarlar. [S. 45]

İnsan büyük bir şeydir ve içinde her şey yazılıdır, fakat karanlıklar ve perdeler bırakmaz ki insan içindeki o ilmi okuyabilsin. Bu perdeler ve

karanlıklar, bu dünyadaki türlü türlü meşguliyetler, insanın dünya işlerinde aldığı çeşitli tedbirleri ve gönlün sonsuz arzularıdır. İnsan bu kadar perdeler olmasına rağmen, yine bir şey okuyabiliyor ve o bilgiden haberli olabiliyor. Şimdi halk, insan bu karanlıklar ve perdeler kalksa artık neler öğrenmez ve neler bilmez ve kendiliğinden ne türlü bilgiler ortaya çıkarmaz? [S. 66-67]

Bir insan, Kur'an' da: Zaten insan da zayıf yaratılmıştır. buyrulmuş olduğu gibi başlangıçta ufak ve zayıftır, fakat o zayıf ateşi beslerseniz bir âlem olur, cihanı yakar; o küçük ateş büyür ve muazzam bir şey olur. Bu hususta Kur'anda: Sen en yüksek ahlak üzeresin buyrulmuştur. [S. 73]

İnsan konuşan bir hayvandır derler. O halde [o] iki şeyden ibarettir. Bu dünyada onun hayvanlık tarafının yiyeceği, bu şehvet verici şeyler ve arzulardır. Özünün, yani insan olan tarafının besini ise bilgi, hikmet ve Tanrı'nın Cemali'dir. İnsanın hayvanlık tarafı Hak'tan, insanlık tarafı ise dünyadan kaçmaktadır. O sizi yarattı, kiminiz kafir, kiminiz mü'mindir. Bu vücutta iki şahsiyet daima savaşmaktadır. Bakalım talih kimin yüzüne gülecek ve kime yar olacaktır! [S. 76]

İnsanda o kadar büyük bir aşk. hırs, arzu ve üzüntü vardır ki yüzbinlerce alem kendisinin malı olsa, bununla huzur bulmaz, rahata kavuşmaz. Uğraştığı her işte ve sanatta, tuttuğu her yerde ve öğrendiği yıldız bilgisi, doktorluk ve daha başka şeylerde de sükunet bulmaz; çünkü istediği şeyleri bir türlü elde edememiştir. Sevgiliye dilarâm, yani gönlü dinlendiren derler. Gönül onunla dinlenir, huzura kavuşur demektir. [S. 84]

Yaratıklar üç kısma ayrılır: Birincisi meleklerdir. Bunlar sırf akıldır. İbadet, kulluk ve zikir yaratılışlarında vardır. Onların besini ve yiyecekleri budur, bununla yaşarlar. Tıpkı balık gibi, balığın diriliği sudandır; yatağı sudur. (...)

İkincisi, yani başka bir sınıf da hayvanlar (behaim) sınıfıdır. Bunlar sırf şehvettir; kötülükten kendilerini alıkoyan akılları yoktur ve üzerlerine teklif vaki olmamlştır.

[Üçüncüsü], geriye akıl ve şehvetten mürekkep olan zavallı insan kalır. [Bunun üzerine teklif vaki olmuştur] ; yarısı şehvet, yarısı melek, yarısı hayvan, yarısı yılan, yarısı da balıktır. Balık olan kısmı onu suya doğru çekiyor ; yılan olan tarafı ise, toprağa doğru sürüklüyor. Bunlar

birbirleriyle keşmekeş içinde ve döğüşmektedirler. Aklı daima şehvetine galip gelen kımse meleklerden daha yüksek, şehveti aklına galip gelen ise hayvanlardan daha aşağıdır. [S. 103 - 104]

"Mümin zekidir. Hakkı ve batılı ayırdedicidir. Akd ve fetanet sahibidir." buyurulduğu veçhile, o birin hangisi olduğunu bilmesi için Hakk'ı batıl'dan ayıran zeki bir mümin lazımdır. İşte iman da bu ayırdetme ve anlamadır. [S. 156]

Netice şudur ki âlem bir dağa benzer. İyi ve kötü olarak ne dersen aynını dağdan işitirsin. Ben iyi söyledim, dağ kötü cevap, verdi, der ve zannedersen bu imkansızdır. Çünkü bülbül dağda öttüğü zaman oradan karga veya insan yahut eşek sesi gelmesi mümkün olmaz. Böyle olunca. kesin olarak eşek sesi çıkardığını bilmelisin. [S. 200]

Her nerede ve her ne halde olursan ol, dost ve aşık olmıya çalış. Muhabbet senin mülkün olunca, sonuna kadar, her zaman dost olursun. İster mezarda, ister kıyamette, ister cennette olsun. Madem ki sen buğday ektin, muhakkak buğday biter ve ambarda bu ayni buğday, tandırda da bu buğday bulunur. [S. 222]

Şükür bir bağdır, nimetler de bir av. Şükür sesi işittiğin zaman daha fazla elde edinmiş olmağa hazırlan. Tanrı bir kulunu severse, onu belaya uğratır. Sabrederse, kendisi için seçer. Şükrederse onu daha fazla beğenir ve ayınr. İnsanların bazıları Tann'ya kahrı için, bazıları da lûtfu için şükrederler. Bu her ikisi de hayırlıdır. Çünkü şükür, kahrı lûtuf şekline koyan bir panzehirdir. Kemale ermiş olan akıllı açıktanaçığa veya gizlice cefaya şükreden kimsedir ve bu Tann'nın beğenip seçtiği bir insandır. Eğer onun muradı ateşe gitmekse, şükür ile maksatlarına bir an önce ulaşmış olur. [S. 235 - 236]

Bazı kimseler vardır ki, selâm verirler ve selâmlarından is kokusu gelir. Bazıları da vardır ki, selâm verirler ve onların selâmından mis kokusu gelir. Bunu, koku alma duygusu olan bir kimse anlar. İnsanın elde ettiği dostu, sonunda pişmanlık duymaması için, önceden denemesi lazımdır. Bu Hakk'ın sünnetidir. [S. 245]

ÖYKÜLERİ

ASLANIN PAYI

Aslan, kurt ve tilki, üçü bir olmuşlar, avlanmak üzere ormana girmişlerdi. Akşama kadar bir dağ öküzü, bir keçi, bir de tavşan avlayan üç arkadaş, avlarını sırtlayarak bir mağaraya getirmişler, sofraya oturmuşlardı. Aslan, kurda dönerek:

“Gel bakalım aziz dostum, şu hayvanları paylaştır da karnımızı doyuralım,” emrini verdi.

Kurt, ezile büzüle avı şöyle paylaştırdı:

“Ey, ulu sultanım! Şu dağ öküzü, senin payın. O büyük, sen de büyük ve çeviksin. İzin verirseniz, yaban keçisi de benim olsun. Tilki kardeş, tavşanı sever; şu semiz tavşan da onun olsun.”

Aslan bu paylaşıma kızdı:

“Sen kim oluyorsun budala! Unutma ki, ormanlar şahı aslanın huzurundasın. Ben varken, paylaşımda sana söz düşer mi!” diyerek, bir pençede zavallı kurdu yere serdi.

Durumu gören tilki, korkudan titriyordu. Aslan bu sefer ona döndü:

“Ne bakıyorsun öyle! Haydi sen pay et şu avları!”

Tilki başına gelecekleri bildiğinden, korkuyla:

“Ey büyük sultan! Pay etmek haddim değil ama, söyleyeyim: Bu tavşan, sizin sabah kahvaltınız. Keçi öğle yemeğiniz için nefis bir yahni olur. Öküzü de akşam yersiniz.”

Aslan, bu paylaşımdan çok hoşlanıp tilkiye sordu:

“Bu kadar adaletli paylaşımı nereden öğrendin dostum?”

Tilki, boynunu bükerek yerde cansız yatan kurda bir göz attı, aslana:

“Şu haddini bilmez kurdun halinden,” diye yanıt verdi.
Bunun üzerine aslan:

“Sen bizim aşkımıza kendi payından vazgeçtin; üçü de senin olsun, üçünü de al götür,” dedi.

Tilki de, “Aslan, bana kurttan sonra teklif etti; bunu pay et diye önce bana teklif etseydi, ondan canımı kurtarabilir miydim?” diyerek içinden yüzlerce kez şükretti.

Akıllı o kişidir ki, dostlarının başına gelen- lerden ders alır. Eğer ululanmayı bırakmaz, ders almazsa, onun azgınlığından başkaları ders alır.

Mesnevî'den Seçme Hikâyeler, S. 27-28

BAĞA GİREN ÜÇ HIRSIZ VE BAHÇIVAN

Bir bahçıvan, bahçesine üç hırsızın girdiğini gördü. Bunlardan biri “fakîh”, yani din adamı; öteki, peygamber soyundan geldiğini söyleyen biri; üçüncüsü ise, bir derviş idi. Bunların üçü de vefa bilmez, hak tanımaz kişilerdi.

Bahçıvan kendi kendisine:

“Bunları yakalamalıyım; ama tek başıma üçüyle birden uğraşamam. Bu yüzden onları birbirinden ayırmam gerek. Her birini bir yana savurayım da, yalnız kalınca, birer birer haklarından geleyim,” dedi.

Bahçıvan bu üç kişiye dostça yaklaştı; hepsini hoş karşıladı. Dervişe dönerek:

“Şurada benim evim var, oraya git de bir kilim getiriver. Ağacın altına serip oturalım,” dedi.

Derviş gitti, bahçıvanla iki dost baş başa kaldı. Bahçıvan din adamına döndü:

“Sen din adamısın. Bu arkadaşın da peygamber neslinden gelen biri. Biz senin fetvanla işlerimizi yapıyoruz. Onun bunun sırtından geçinen

derviş, kim oluyor da sizin gibi soylu adamlarla oturup kalkıyor. Şimdi gelince onu kovun, gitsin. Siz de tam bir hafta benim bahçemde konuk olun. Bağ bahçe dediğiniz nedir ki? Hepsi sizin olsun."

Bahçıvan içlerine bir şüphe düşürdü, onları kandırdı. Derviş gelince onu kovdular. O da kalkıp gitti. Bahçıvan da eline kocaman bir sopa alıp dervişin peşine düştü. Ona yetişince:

"Ey köpek! Bu nasıl dervişlik. Fırsatı bulunca hırsızlık yapıyorsun. Sana dervişlik diye bunu mu öğrettiler. Al sana!" dedi.

Bahçıvan, yalnız kalmış olan dervişi iyice dövdü; yarı ölü duruma getirdi.

Derviş dostlarına seslendi:

"Bana olan oldu arkadaşlar, aynı şey sizin de başınıza gelir. Siz beni yabancı bildiniz ama, bu bahçıvandan daha yabancı değilim size..."

Bahçıvan dervişi dövdükten sonra ötekilerin yanına geldi. Peygamber soyundan olana seslendi:

"Ey seyyid! Eve git, evdeki hizmetçiye söyle, öğle yemeği için pişirdiğim yufka yemeğini sana versin de getir."

Seyyidi eve yollayan bahçıvan, hocaya döndü:

"Ey bilgili adam! Sen din bilginisin; bu apaçık. Arkadaşın peygamber soyundan geldiğini söylüyor. Oysa atalarının kim olduğu nereden belli? Günümüzde nice sahtekârlar kendisinin peygamber torunu olduğunu söylüyor."

Bahçıvan, daha birçok söz söyledi; hoca da onları dinledi ve arkadaşı seyyidden soğudu. Bahçıvan yerinden kalktı, eve gitti. Seyyide:

"Ey eşşek," dedi. "Seni bu bağa kim çağırdı? Sana hırsızlık kimden kaldı? Arslan, yavrusuna benzer; söyle bakalım sen hangi yönden peygambere benziyorsun?"

Bahçıvan, bu sözlerden sonra seyyid olduğunu söyleyen hırsızı da iyice dövdü. Hırsız perişan bir şekilde hocaya seslendi:

"Sen şimdi yalnız kaldın, ayağını denk al!"

Bahçıvan ikinci hırsızı da bu şekilde bağından kovduktan sonra, hocanın yanına geldi. Ona da sopayla saldırdı:

“Sen hoca mısın? Hoca nerdeee, sen nerde? Ey utanmaz adam! Hırsızlık fetvasını sen nerden aldın?” dedi.

Hoca bir yandan dayağı yiyor, bir yandan da:

“Haklısın... vur! Dostlarından ayrılanın hak ettiği budur,” diye söyleniyordu.

Mesnevî'den Seçme Hikâyeler, S. 64-66

BAKKAL VE DUDUNUN HİKÂYESİ

Bir bakkal vardı, onun bir de dudusu vardı. Yeşil, güzel sesli ve söyler duduydu. Dükkânda dükkân bekçiliği yapar; bütün alışveriş edenlere hoş nükteler söyler, lâtifeler ederdi. İnsanlara hitap ederken insan gibi konuşurdu, dudu gibi ötmede de mahareti vardı.

Efendisi, bir gün evine gitmişti. Dudu, dükkânı gözetliyordu. Ansızın fare tutmak için bir kedi, dükkâna sıçradı. Duducağız can korkusundan, dükkânın baş köşesinden atıldı, bir tarafa kaçtı; gülyağı şişesini de döktü.

Sahibi, evden çıkageldi. Tacircesine huzuru kalple dükkâna geçti oturdu.Bir de baktı ki dükkan yağ içinde, elbisesi yağa bulaşmış. Dudunun başına bir vurdu; dudunun dili tutuldu, başı kel oldu.

Dudu, birkaç günceğiz sesini kesti, söylemedi. Bakkal nedametten âh etmeye başladı. Sakalını yolmakta, eyvah, demekteydi; nimet güneşim bulut altına girdi.

O zaman keşke elim kırılsaydı; o güzel sözlünün başına nasıl oldu da vurdum? Kuşu, yine konuşsun diye yoksullara sadakalar vermekteydi.

Üç gün, üç gece sonra şaşkın ve meyus, ümitsiz bir halde dükkânda otururken,

Ve binlerce gussaya, gama eş olup; bu kuş acaba ne vakit konuşacak; diye düşünüp dururken,

Ansızın tas ve leğen dibi gibi tüysüz kafası ile bir Cevlaki (*) geçiyordu.

Dudu, hemencecik dile gelip akıllılar gibi dervişe bağırdı:

“Ey kel, neden kellere karıştın; yoksa sen de şişeden gülyağı mı döktün?!“

Onun bu kıyasından halk gülmeye başladı. Çünkü dudu, hırka sahibini kendisi gibi sanmıştı.

(*) Cevlaki: saç, bıyık, sakal ve kaşlarını usturayla tıraş ettiren derviş

[Mesnevi, Cilt 1, 245- 263]

FİLİN ŞEKLİ

Bir Hintli, hayatlarında hiç fil görmemiş insanların yaşadığı bir köye bir fil getirdi; fili karanlık bir ahıra koydu. Ertesi gün, fili köylülere gösterecekti. Ama meraklı birkaç kişi hayvanı hemen görmek için o kapkaranlık ahıra toplandı. Ancak ahır o kadar karanlıktı ki, fil gözle görülemiyordu.

Adamlardan hiçbiri de yanlarında mum getirmeyi akıl edememişti. O göz gözü görmeyecek kadar karanlık ahırda, file ellerini sürerek onu tanımaya çalıştılar.

Birinin eline filin kulağı geldi; “Fil bir oluğa benzer,” dedi.

Başka birinin eline ayağı geldi; “Fil bir direğe benzer,” dedi.

Bir başkası da sırtını ellemişti; “Fil bir taht gibidir,” dedi.

Herkes neresini elledi, nasıl sandıysa fili ona göre anlatmaya başladı. Bundan dolayı fili tarifleri de farklı farklıydı. Eğer herkesin elinde bir mum olsaydı, fili tariflerinde bir farklılık kalmazdı.

Duygu gözü, ancak avuca, köpüğe benzer; avuç bütün fili birden

elleyemez ki! Denizi gören göz başka, köpüğü gören göz başkadır. Köpüğü bırak da, denizi görmeye bak sen. Köpükler, gece gündüz denizden meydana gelir, onları deniz harekete getirir. Ama ne şaşılacak şeydir ki, sen köpüğü görüyorsun da denizi görmüyorsun.

Mesnevî'den Seçme Hikâyeler, S. 72

HIRSIZ

Vaktiyle hırsızın biri, bir bahçedeki en güzel meyve ağacına çıktı; ama meyvelerin olmuşlarına uzanamadı. Dalları silkerek meyveleri yere dökmeye başladı. Bahçe sahibi durumu görünce, koşarak ağacın yanına gelip adama bağırdı:

“Hey utanmaz herif, ne yapıyorsun? Kimsin? Bütün meyvelerim yere döküldü. Allah’tan korkmaz mısın? Bahçemin meyvelerini mahvediyorsun,” dedi.

Ağaçtaki hırsız hiç oralı olmaksızın, sanki kendi malıymış gibi konuştu:

“Ne bağırıyorsun be adam! Tanrı’nın bağından, Tanrı’nın kulu bir meyve yerse, bu suç mudur? Nedir yani, ne demek istiyorsun?” dedi.

Bahçe sahibi: “İn bakalım aşağı, in de görüşelim!” dedi.

Hırsız indi, bahçe sahibi hırsızın elini kolunu güzelce bağlayıp hizmetlisini çağırdı:

“Al şu sopayı, vur şu herife!” dedi.

Hizmetli sopayı vurdukça, hırsız bağırıyordu:

“Aman efendim, ne olur yapmayın, etmeyin. Allah’tan korkun!” diyerek bağırıp çağırdı.

Bahçe sahibi:

“Ne bağırıp çağırıyorsun be adam! Sopa Allah’ın, vuran Allah’ın bir kulu, Allah’ın bir buyruğunu yerine getiriyor: bunun ne günahı var?” dedi.

NEFSİNİN TUZAĞINA DÜŞEN ASLAN

Çok büyük bir ormanda, azılı bir aslan yaşıyor; bütün hayvanlar ondan çok korkuyordu. Böyle yaşamaktansa bir çare aradılar; düşünüp taşındılar, aralarında bir kurul seçerek aslana gönderdiler:

“Ey ormanların şâhı aslan, her gün içimizden birini yakalıyor, yiyorsun. Buna bir diyeceğimiz yok. Ama bunun için sıkıntıya girmek niye? Sen tahtında otur. Biz sana her gün içimizden birini yollarız, sen de rahatça yersin. Böylece biz de huzur içinde ömrümüzü geçiririz,” dediler.

Bu sözler aslanın hoşuna gitti, kabul etti. Artık her sabah bir hayvan, aslana teslim ediliyordu. Derken sıra tavşana geldi.

Hayvanlar, “Eh ne yapalım... kısmet böyle! Çoğumuzun rahatı için, birimizin ölmesi gerek. Haydi, vakit geçirmeden yola düş de aslanı kızdırmayalım,” dedilerse de, tavşan işi ağır alıp aldırmadı. Hayvanlar telaşlandılar. Sonunda, yalvara yakara tavşanın yola düşmesini sağladılar.

Tavşan kayıtsız, seke oynaya aslanın karşısına geldi; ama vakit de epey ilerlemişti.

Açlıktan ateş püsküren aslan kükredi:

“Nerde kaldın? Neden geciktin!”

Tavşan, yapmacık bir telaşla terini silip boynunu büktü:

“Aman efendim, ben saygıda kusur etmedim. Sabah erkenden yola çıktım, ama başka bir aslan yolumu kesti. Ondan kurtuluncaya kadar neler çektiğimi bilemezsiniz,” dedi.

Aslanın öfkesi büsbütün başına vurdu:

“Kim bu küstah? Bu ormanda yalnız benim hükmüm geçer. Kimmiş o, çabuk söyle?”

Tavşan durumdan memnundu; hep öteki aslanı övüyordu. Onun başka bir aslanı övmesi, aslanın gururunu incitti, artık dayanamadı:

“Düş önüme, göster şu alçağı!” dedi.

Yola düştüler. Tavşan aslanı bir kuyunun başına getirdi:

“İşte sultanım, bu kuyunun içinde... Bakınız nasıl da kurulmuş!”

Aslan hırsla kuyunun içine baktı; kuyuda kendi yansımasını gördü, hırlamaya başladı. Kuyudaki aksi de hırladı. Tavşan fırsatı kaçırmadı:

“Görüyor musunuz efendim, size nasıl da meydan okuyor?”

Aslan büsbütün öfkelendi, gözleri döndü:

“Bir diyarda iki sultan olmaz. Parçalamalıyım onu!” diye mırıldandı; ardından da güm diye kuyuya atladı.

Tavşan neşeyle, yemyeşil çayırda seke oynaya geri dönerek hayvanlara kurtuluşu müjdeledi.

Ey insanoğlu! Sen bu dünya kuyusunun dibine hırsla, açgözlülükle atlamış ve tutsak olmuş mahpus bir aslansın.

Nefsini yen de, tavşan gibi özgür dolaş. Senin tavşan benliğin kırda yiyip içmekte, zevk ve sefa etmekte, sen ise şu dedikodu ve kavga kuyusunun dibindesin.

Mesnevî'den Seçme Hikâyeler, S. 29-31

SERÇENİN AVCIYA VERDİĞİ ÖĞÜT

Bir avcı kuş avlamak için tuzak kurmuştu. Tuzağa küçük bir kuş yakalandı.

Minik kuşu eline aldı. Hayret; minik kuş konuşuyordu:

“Ey büyük efendi! Sen birçok koyunlar, sığırlar, develer yiyerek doymadın da, benim azıcık etimle mi doyacaksın? Ben senin dişinin kovuğunu bile dolduramam.

Beni salıverecek olursan, sana üç öğüt vereceğim. Bu öğütlerden ilkini senin elindeyken, ikincisini şu damın üstünde, üçüncüsünü ise ağacın üstünde söyleyeceğim. Bu üç öğüdümü tutacak olursan, ömür boyu mutlu olursun," dedi.

Avcı bu öneriyi beğendi; aslında eti olmayan bu küçük kuşla nasıl doyacaktı ki? Kuşun öğüdü belki işe yarardı. Avcı:

"Peki, söyle bakalım," dedi.

Minik kuş:

"Elindeyken vereceğim öğüt şudur: Olmayacak şeye, kim söylerse söylesin, inanma."

Kuş, bu birinci öğüdünden sonra avcının elinden uçup karşıdaki damın üstüne kondu ve şöyle dedi:

"İkinci öğüdüm: Geçmiş gitmiş şeyler için üzülme; bir şey senden gittikten sonra, onun özlemini çekme. Benim karnımda on dirhem ağırlığında çok değerli bir inci vardı. O inci seni de, çocuklarını da zengin ederdi. O inci senindi, ama kısmetin değilmiş. Öyle bir inci kaçırdın ki, dünyada eşi benzeri yoktu," dedi.

Avcı, bu sözleri işitince:

"Eyvah! Ben kendi elimle kendime yazık ettim. Elimdeki talih kuşunu kaçırdım. Ah benim akılsız kafam," diye üzülmeye, ağlamaya ve dövünmeye başladı.

Kuş, avcının bu halini görünce:

"Be aptal adam! Biraz önce ben sana ne öğüt verdim? Şu haline bir bak. İnci elinden gittiyse, ne üzülüyorsun; ben sana geçen bir şeye üzülme demedim mi? Sözümü anlamadın mı? Sonra sana, olmayacak bir söze sakın inanma, diye ikinci öğüdümü verdim. On dirhemlik inciyi duyunca aklın başından gitti. Benim üç dirhem gelmeyeceğimi bildiğin halde, nasıl içimde on dirhemlik inci bulunabilir?" dedi.

Kuşun uyarısını dinleyince, avcının aklı başına geldi:

“Doğru, güzel ve akıllı kuş! Şu üçüncü öğüdünü de söyle, öyle git,” dedi.

Minik kuş, üçüncü öğüdünü vermek için damdan ağacın üstüne sıçradı ve avcıya alaylı bir tavırla:

“Allah Allah! İlk iki öğüdümü çok iyi tuttun da, üçüncüsünü mü tutacaksın?” diyerek açgözlü avcının haline güldü ve göğün maviliklerine doğru uçtu gitti.

Uykuya dalmış bilgisiz kişiye öğüt vermek, çorak yere tohum saçmaktır. Aptallık ve bilgisizlik yırtığı, yama kabul etmez. Ey öğüt verenler, ona hikmet tohumunu saçmadan önce, onu yamasız, yırtıksız duruma getir.

Mesnevî'den Seçme Hikâyeler, S. 50-51

TÜCCAR İLE PAPAĞANI

Bir tüccarın papağanı vardı; ama bu güzel kuşu kafese kapatmıştı. Tüccar bir gün Hindistan’a gitmek için yol hazırlığına başladı. Kölelerinin, cariyelerinin her birine tek tek, döndüğünde kendilerine neler getirmesini istediklerini sordu. Hepsi ayrı şeyler istedi. Tüccar papağanına da:

“Ey güzel kuşum, Hindistan’dan sana ne getireyim, sen ne istersin?” dedi.

Papağan:

“Oradaki papağanları görünce halimi anlat ve onlara de ki: ‘Falan papağan benim mahpusumdur, ben onu kafeste besliyorum. Size selam söyledi. Ben gurbet ellerde kafeslerde sizin özleminizle can vereyim, siz serbestçe ağaçlıklarda kayalıklarda dolaşın. Bu doğru mudur? Hiç değilse bir sabah vakti beni de hatırlayın, ben de birazcık mutlu olayım.’ Bunları söyle, başka bir şey istemem...” diye yanıt verdi.

Tüccar kervanını hazırlayıp yola çıktı. Günler, geceler boyunca yol aldı; sonunda Hindistan’a vardı. Giderken birkaç papağan gördü. Papağanlar kayalıklara konmuştu. Atını durdurup seslendi:

“Ben falan memleketten, şu kişiyim; ticaret yapmak için buralara geldim.

Benim bir papağanım var, size selam söyledi ve şunları şunları söylememi istedi," dedi.

Tüccar sözlerini bitirir bitirmez, o papağanlardan biri titredi, nefesi kesildi, düşüp öldü.

Tüccar bu haberi verdiği için bin pişman oldu:

"Ne yaptım, bu zavallı kuşun ölümüne yol açtım. Belki de bu benim kuşumun bir yakını, çok seveni idi," diye düşündü.

Aradan epeyce zaman geçti, tüccar alışverişini bitirip memleketine döndü. Herkese hediyelerini dağıttı. Papağan, kafesinde bu olanları seyrediyordu; sonunda dayanamayıp tüccara sordu:

"Benim istediğim nerede? Oradaki papağanları gördün mü? Onlara selamımı götürdün mü? Ne gördünse anlat, beni de mutlu et..." dedi.

Tüccar:

"Sevgili papağanım, kusuruma bakma, ama söylemesem daha iyi olur sanırım; çünkü hâlâ o haberi götürerek yaptığım akılsızlığa ve cahilliğe yanıyorum... Onun için, anlatmasam daha iyi," dedi.

Papağan ısrar etti; bunun üzerine tüccar gönülsüzce olanları anlattı:

"Söylediğin yere varıp dostların olan papağanları görünce, senin dediklerini ve selamını söyledim. İçlerinden biri buna dayanamadı, çok üzüldü, titredi ve hareketsiz kaldı, sonra dayanamadı, öldü gitti. Bunu görünce çok pişman oldum, ama boşuna... bir kez söylemiş bulundum," dedi.

Tüccar sözlerini bitirince, papağan kafesin içinde titredi, hareketsiz kaldı ve biraz sonra düşüp öldü. Tüccar, kuşunu öyle görünce aklı başından gitti, ağlayıp sızlamaya başladı; başındaki külahı çıkarıp yere vurdu:

"Ey güzel kuşum, sana ne oldu, neden böyle oldun? Ben ne yaptım, başıma ne işler açtım!" diye dövündü, ağladı. Sonunda ölü papağanı kafesten çıkarıp pencerenin kenarına getirdi. Tüccar onu getirir getirmez, papağan hemen canlanıp uçtu; bir ağacın en yüksek dalına kondu.

Tüccar şaşırıp kaldı:

“Ey güzel kuş! Bu ne iştir, bu ne durumdur, bana anlat; bu hileyi nasıl öğrendin de beni kandırdın?” dedi.

Papağan konduğu daldan seslendi:

“Sevgili efendim! O Hindistan’da gördüğün papağan, benim selamımı alınca düşüp ölmüş gibi yaparak bana bu haberi gönderdi. Bana ‘Eğer kurtulmak istiyorsan öl!’ dedi. Ben de, gördüğün gibi, onun dediğini yaparak hapisten kurtuldum. Kısaca öldüm, kafeslerde tutulmaktan kurtuldum...” dedi.

Mesnevî'den Seçme Hikâyeler, S. 21-22

ONA DAİR

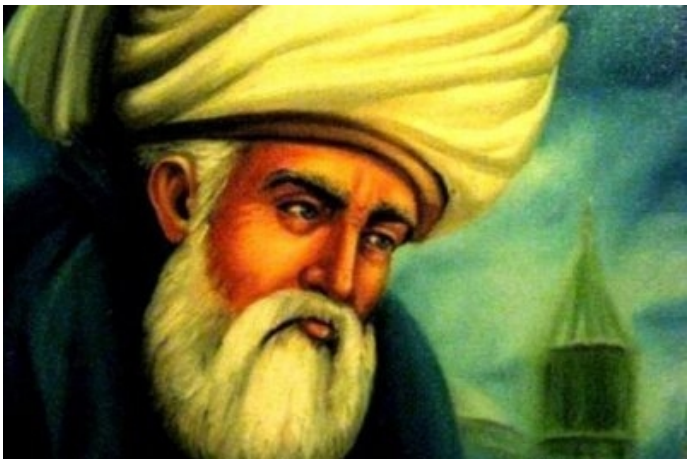

BUGÜNÜN DİLİYLE MEVLÂNÂ

ÖNSÖZ

Büyük hakîm, büyük şair, büyük insan Mevlânâ Celâleddin'in yirmi beş bin, altı yüz on sekiz beyitlik «Mesnevî»sinden başka yirmi beş bin beyte yaklaşan büyük bir divanı vardır. Vezinlere göre alfabetik tertibe uyularak yirmi bir divanla rubailerden meydana gelen bu divana, bu yüzden büyük divan anlamına «Dîvan-ı Kebîr» denmiştir.

Mevlânâ, divandaki şiirleri de «Mesnevî» gibi irticalen ve çoğunu birer münasebetle söylemiştir. O, semâ' ederken şiir söylemeye başlar, şiirlerini yazmakla vazifelenen ve sır kâtibi anlamına «kâtib-al-esrâr» denen kişilerden hangisi bulunursa derhal o şiirleri kaydederdi.

Mevlânâ, şiiri bir gaye değil, bir vasıta sayar. «Fîhi mâ-fîh»inde bu fikrini bizzat kendisi açıklar. Bu bakımdan onun her şiirinde bir öğretme kaygısı, bir telkin cehdi vardır. Fakat bir yandan dünyadan, tabiattan ayrılmayışı, bir yandan derin, geniş, sınırsız bir dünya sevgisi, insan ve insanlık aşkı, yaşayışa bağlanış, bir yandan da kuvvetli bir görüş kabiliyeti, canlı bir hassasiyet, bu şiirlerdeki didaktik unsuru lirizmle yoğurur, âdeta belirsiz bir hale getirir.

Mevlânâ, devrine kadar kurulmuş, bünyeleşmiş, hatta olgunluk devresine girmiş olan İslâmî bilgide gerçekten de pek ileri bir erdi. Bundan başka Arap ve Fars edebiyatlarını pek mükemmel biliyordu. Rumca şiirleri bulunduğuna göre bu dili de bilirdi. İhtimal Yunan

filozoflarının eserleriyle Yunan şairlerinin şiirlerini ana dilden okuyordu. Onun gibi mezheplerin değil, dinlerin bile üstüne çıkmış bir adam, şüphe yok ki arada bir konuk olduğu, hatta birbiri üstüne üç dört gece konuk olarak kaldığı Eflâtun manastırının dost rahibine din teklif etmezdi. Elbette bu ârif rahiple bambaşka şeyler konuşurdu.

Gerçek bir bilgi, canlı bir hassasiyet, bir zerreyi bile ihmal etmeyen bir görüş kabiliyeti, kuvvetli bir tedai kudreti, yaşayış aşkı ve insanlık sevgisi, küçük, yahut büyük bir olay dolayısıyla Mevlânâ'yı dile getirmede, Mevlânâ, semâ' ederken vecd içinde konuşmadaydı. Vezne, kafiyeye pek de önem vermeden söylenen bu sözler, onun ölmez şiirleridir işte.

Mevlânâ'da, ondan önce kalıplaşmış ve donmuş olan tasavvuf, nasıl canlı, insanî, reformcu, bencilikten tamamiyle uzak ve moralist bir sistem haline gelmiş, bütün varlığı kavrayan bir aşk görüşü olmuşsa, şiir de onun ağzında aynı inancın, aynı aşkın, aynı görüşün ifadesi olmuştur.

Mevlânâ, bir divan şairi olmakla beraber vezinden, kafiyeden hoşlanmıyordu. Vezin ve kafiye, söze, harfe bile sığmayan mânayı kayıt altına almadaydı. Divan edebiyatında, hemen her şairde, divan tekniğinden, hele kasidelerde kafiye darlığından şikâyet vardır. Fakat bu şikâyet, bir gerçek payını taşımakla beraber pek de ciddî değildir. Mevlânâ'daki şikâyetse pek ciddîdir, ileri bir görüşün ifadesidir.

«Ben kafiye düşünürüm; sevgili bana der ki: Yüzümden başka hiçbir şey düşünme. A benim kafiye düşünenim, rahatça otur, benim yanımda devlet kafiyesi sensin. Harf ne oluyor ki sen onu düşünesin. Harf nedir? Üzüm bağının çitten duvarı. Harfi, sesi, sözü birbirine vurup paramparça edeyim de seninle bu üçü de olmaksızın konuşayım» sözleriyle

«Ey ezel padişahı, şu beyitten, gazelden de kurtuldum artık. Müfteilün müfteilün müfteilün öldürdü beni. Bir yanıltmacadan ibaret olan kafiyeyi sel aldı götürdü. Zaten şairlerin kafalarının harcı, kabuktan ibaret, kabuktan»

ve

«Tanrı şiir için kafiye aramaktan başka bir dert vermedi bana. Sonucu ondan da kurtardı beni. Şu şiiri al da eski bir şiir gibi yırt at. Manalar

zaten harfe, esintiye sığmıyor, anlatmak istiyorum amma onlar, bu dilekten üstün» mülâhazaları, sözümüzü ispat eden açık delillerdir.

Bir başka gazelinde de «Sus, bundan böyle şiiri de, kafiyeyi de bizim cinsimizden olmadığı için, gayret edeceğiz, boşlayacağız, artık onlara da aldırış etmeyeceğiz» demektedir.

Yaşayışı ve kâinatı daimî bir oluş, durmayan bir değişme ve yenilenme gören ve «şu hem var, hem yok olan dünyadan azar azar yoklar gittiler, varlar geliyorlar» diyen Mevlânâ, «Can tenceresinden kanlı köpükler saçmak, iki cihanın sözünü de bir ağızdan, bir hamlede söyleyivermek istiyorum» derken hep bu yeniliği, değişmeyi, bu oluşu düşünmede ve gününün Ahmed'i olduğuna inandığından yıpranmış konularla şairler tarafından gevelenmiş mazmunları söylemeyip yepyeni şeyler söylemeyi istemektedir. Bunu başarmıştır Mevlânâ ve kendisi de bu başarısını şöyle bildirir:

«Eski mallar satanların nöbeti geçti. Yeni şeyler satıyoruz. Bu pazar, bizim pazarımız şimdi».

Mevlânâ, Arap edebiyatını pek iyi bilir. Bilhassa Mütenebbî'ye pek düşkündür. Birçok şiirlerinde çöl havasını duyarız, ayaklarımız kumlara batar. İran edebiyatını bildiğini söylemeye bile lüzum yoktur. Onun şiirini ören unsurlardan biri, mazidir. Hind - Iran ve Yunan mitolojisi. Mukaddes Kitap'ta ve Kur'ân'da geçen hikâyeler, bu hikâyelerin çeşitli tesirlerle aldığı şekiller, sonradan klasikleşmiş Arap ve İran halk hikâyeleri, bütün bunlardan meydana gelen kalıplaşmış mazmunlar, bütün genişliğiyle Mevlânâ'nın şiirinde yer alır.

Mevlânâ'nın şiirlerindeki ikinci unsur, halk unsurudur. Zaten onun dili, halk dilidir, halk Farsçasıdır. Bu Senâî ve Attâr'da da vardır. Fakat onlar, tavsiflerinde zamanın klasik Farsçasına başvurmuşlardır. Halbuki Mevlânâ, ne Mesnevî'sinde, ne Dîvân'ında, ne de nesirlerinde zamanının klasik Farsçasını kullanmamıştır. Mektuplarında bile meramını anlatırken halk dilini kullanmıştır.

Burda şunu da bilhassa kaydedelim: Mevlânâ'nın, Mesnevî'deki üslûbuyla Dîvân'ındaki üslûbunun ayrı olduğu hakkındaki kanaat tamamiyle yanlıştır. Netekim Mevlânâ'nın, Mesnevî'de didaktik, Dîvân'da lirik bir hüviyet taşıdığı hakkındaki söylentiler de böyledir. Mevlânâ Mesnevî'de neyse Dîvân'da da odur.

Mevlânâ, halk dilini şiir dili olarak kullanmıştır. Onun şiirlerinde, halk dilinin bütün hususiyetlerini, bütün halk tabirlerini buluruz. O, halka halkın diliyle hitap etmiş, tekellüften kaçınmış, hayatında olduğu gibi şiirinde de halktan ayrılmamıştır. Zaten açıkçası, Mevlânâ, halkla konuşur, bu konuşma, şiir olur.

Dîvân'daki şiirlerinde de Mesnevî'de olduğu gibi bazı hikâyelere girdiği olur. Zaten o, her iki eserinde de, anlatmak istediği fikrin bilgisini yapmaz, bilgiyi halka, halk anlayışına göre ve hikâyelerle, temsillerle sunar, onu, öyle bir hale getirir ki anlaşılmamasının imkânı kalmaz.

Mevlânâ'nın şiirlerinde halk hikâyeleri gibi ata sözleri, halk mecazları, halk inanışları, büyük bir yer alır. Hatta onun şiirleri, bu halk unsurlarıyla yoğrulmuştur.

Mevlânâ'nın şiirindeki üçüncü unsur tabiat ve hayattır. Kışın zulmü, baharın lûtfu, güzün hüznü, tarlalar, tohum, değirmen, toprak, dere, dereye banılan kuru ekmeğe katık olan nane, şehir, köy, pazar, sonra dağ, tepe, ova, oklukirpi, tuzak ve tane, arslan, timsah, köpek, kedi, karınca, sinek, hattâ sineğin, elleriyle başına vurması, gölcük, saman çöpü, yelden perişan olan sivrisinek, yağmurla hayat bulan çayır çimen, kasırga, kum, Bozkır, çöl, kaya...

Dam kenarı, duvar, ışık, güneş, çeşme ve testi, deniz ve dalga, gemi, geminin alabileceği son yük, yüzmek, yüzerken ağzını açıp kapayamamak, balık ve balığın feryat edemeyişi, ormanlar, ormanlarda gizlenen arslan, arslanları avlayan ceylânlar... Ordugâh, ordugâhta dalgalanan bayrak. Bütün bunlar, onun istiarelerini ören şeylerdir.

Onun şiirinde şarap alev alev yanar. Işıklar ordusu dalga dalga gelir, karanlıkları bozar, kaçırır. Sarhoşun sendelemesi, dilinin peltekleşmesi', yıkılıp kendinden geçmesi, yahut delinin zincirini gevelemesi, zincirden boşanan çılgının pazara girince tezgâhların yıkılması, halkın birbirini çiğneyerek kaçışması, kıtlık, açlık, bir dilim ekmek için yenen şamarlar, kendilerini beğenenlerin bıyık buruşları, hükümetin mal müsadereleri, başı havalı âşık, insanlığı temsil eden sevgili, bütün bunlar, onun hayattan aldığı ve işlediği şeylerdir.

Ağacın yerden el çıkarıp yücelişi, taze ve sıcak bir somunun güzelliği, bayat ekmeğin ufalanıp yerlere döşenmesi, onun gözünden kaçmaz. Gerçeğe ulaşmamış ve bir fikre saplanıp kalmış olanları, hiç içeriye

girmeyecek olan kapı mandalına, kabiliyetsizlere söz söylemeyi kaya kaşımaya, ölü yıkamaya benzetir.

Sır saklamanın lüzumundan bahsederken denizin, kesesini bağlayıp suratını buruşturarak sert bir halde, bende inci ne gezer, diye oturuşunu örnek verir. Terk edilişini anlatırken, beni der, dişinin dibinde kalmışım gibi diliyle çıkarıp attı. Ayrılığını anlatırken, elindeyken der, taze bir somun gibiydim, kıpkırmızı bir yüzüm vardı; senden ayrılınca bayat ekmek gibi ufalandım, yerlere serildim; gel, beni yerlerden topla. Dostuna, acele gelmesini söylerken, aman der, ayağına diken bile battıysa çıkarmak için oturma; başına kil sürmüşsen bile su dökünme, yıkanma, hemen gel.

Hicranı, göze yamanıp kalmış göz ağrısına, iştiyakı, yüzünü göklere tutan yere benzetir. Hakikat erlerinin ihtilâfını, eşek satanların kavgasıyla, gürültüsüyle anlatır; hepsi bir ayrı lâf söyler, bir kavgadır, bir gürültüdür kopmuştur; fakat maksat eşeğin satılmasıdır; hepsi aynı fikirdedir.

Hakikate erenler deniz gibi susarlar onca. Hiçbir şeyden haberleri olmayanlarsa dalga gibi gürlerler. Güneş ateşten bir kaftan giymiş, dünyayı aydınlatmadadır; o da ateşlere bürünmüştür, dünyayı aydınlatmak ister. Bir bölük halk, akılla sarhoştur, bir bölük halk, akılsızlıktan sarhoş. Bir küpteki şaraptan herkes başka bir çeşit esrimiştir.

Bir gülden, her ayakta başka bir çeşit diken vardır. Fakat hakikat erenlerinin sarhoşluğu, büsbütün başkadır. Dünyaya sahip kişilerdir onlar. Sefere çıktılar mı güneşle ay yastık olur onlara. At sürdüler mi yedinci kat gök meydanlarıdır. Felek sofrasına otururlar amma güneş gibi ay'ı bir lokma yaparlar. Kâh gök gibi karınlarını ayla, güneşle doyururlar; kâh güneş gibi karınları olmadığı halde bütün bulutları yutarlar. Yıldız kâseleriyle şarap içerler. Birbirlerinin aşkıyla candan geçerler. Dünyayı istemez onlar, dünya onları ister. Gönül gibi altüst olmuşlardır.

Can gibi ne başları vardır, ne ayakları. Gülden neşeli, selviden hürdür onlar. Elbiseleri güneş ışığıdır. Kan dalgaları arasındadırlar, fakat etekleri tertemizdir. Diken içindedirler, fakat gül gibi gülerler. Mahpusturlar, fakat küpteki şarap gibi coşarlar. Kayıtları yoktur onların. Cehennemi sömürüp içmedeler, cenneti dileyene bağışlamadalar.

Bayrak sahibi padişahları bir habbeye bile almazlar, alkışa ihtiyaçları yoktur. Bin bile olsalar hepsi birdir. Birbirlerine secde eder onlar. Şehirlerinde bir tek hâkim vardır ve her kalpte yaşayan, her yürekte çarpan odur: Sevgi, insanlık sevgisi. '

Şiirlerini bu unsurlarla ören, bilgiye âşık olan, âdeta modern bir şair hüviyeti taşıyan Mevlânâ'da devrinin bütün âdetleri, gelenekleri, inançları, olayları görülmededir. Beyler azametle bıyık burmadadır, padişahlar rüşvet almada. Belli olsunlar diye kölelerin yüzleri dağlanmada. Askerler, savaş, savaş aletleri, Moğol akını, yıkılan şehirler, yanan köyler, divan, kâtipler, kadı, vali, muhtesip, kale dizdarı, kale köprüsünden geçerken alınan ayak bastı parası, haraç, herhangi bir babayiğit yüzünden haraç alınamayan köy. Karanlık sokaklar, geçit vermez dağlar. Şehirlerde kurulan pazarlar, noksan teraziler, hırsızlar, kale duvarlarındaki resimler, kesik başlar.

Kafes arkasındaki kadınlar, delilere taş topaç atan, yahut değneğe binip at koşturan sokak çocukları. İmaretler, tekkeler, yalancı şeyhler, doğmatik bilginler, klasik bilgi, meyhaneler, sarhoşlar. Ahiler, rintler, düğünlerde çalınan davul, zurna, dümbelek, sipahiler. Av, avcı, doğanlar, tavla ve satranç düşkünlüğü, top ve çevgân oyunu. Zindan, uykudan medet uman mahpuslar, cemiyete bir yara olan bekâr odaları. Posta güvercinleri, güvercinlikler... Hâsılı bütün ülke, ülkedeki her şey, onun şiirlerinde haşir neşir olmadadır.

Mevlânâ, devrinden önceki hayatı bize verdiği gibi devrinin bütün hususiyetlerini de, büyük bir sadakatle vermededir. Fakat o, bununla da kalmaz. İleri bir görüşle, insanî bir duyuşla geleceği de duyar, sezer, hatta görür, bize de gösterir. Bu bakımdan Mevlânâ, yalnız İran edebiyatında değil, dünya edebiyatında tek şairlerden biridir, dünya çapında bir şairdir, bir mütefekkirdir.

«Mevlânâ Celâleddin» adlı eserimizi yazarken, büyük insanın bâzı şiirlerini, nazmen tercümeye kalkışmıştık. Fakat divan tekniğiyle tercüme etmede ne bir mana vardı, ne bir fayda. Bugünün genci, bugünün gençliği, bundan hiçbir şey anlayamazdı, hiçbir zevk alamazdı. Bu yüzden, şairliğinden, hem de büyük bir şair oluşundan zerre kadar şüphemiz olmayan A. Kadir'e başvurduk. A. Kadir Mevlânâ'nın on gazeliyle yedi rubaisini büyük bir kudretle yenileştirdi. Yenileştirirken asıllarını defalarca okudu, okuttu. Her şiirde esas fikri, her şiirde tekrarlanan temi buldu, her şiirdeki havayı kavradı. Bir şiir üzerinde günlerce değil, aylarca uğraştı.

Bu sefer, Mevlânâ'nın otuz altı gazeliyle sekiz rubaisini memleket irfanına, bugünün gençliğine sunuyor. Bu şiirlerin bir kısmı, bazı dergilerde yayımlandı, beğenildi. Mühim bir kısmıysa hiçbir yerde yayımlanmadı. Kudretli şair, beş yıldan fazla bir zamandır, bu işle uğraştı, zaman zaman Mevlânâ'nın şiir dünyasında yaşadı. Sunulan şiirlerde kronolojik bir tertip vardır ve bu tertip, zoraki değildir, şiirlerden açıkça belirmededir.

Şiirlere verilen adlar, şiirlerdeki ana fikri belirtmektedir. Fakat A. Kadir, bu adları da şiirlerden almıştır, kendisi vermemiştir o adları.

A. Kadir'in bu yenileştirmelerinde, en mühim nokta, asıllarına harfi harfine uygun olmasını sağlamış bulunmasıdır. Hatta şair, bunun için her şiirin başına, Farsça aslının ilk beytini yazmış, karşılaştırmak isteyenlere kolaylık göstermiştir. Şiirlerin bir beyti, A. Kadir'de bazı kere bir, bazı kere üç beş mısra olmuş, fakat o, hiçbir vakit, ana fikri alıp onu yeniden, bir başka tarzda şiirleştirmek yolunu tutmamış, daima asla sadık kalmıştır. Gazellerin bazı beyitleri, o zamanın bilgisiyle izah edilebileceğinden bazı gazellerde, bu çeşit beyitleri yenileştirmemiş, onları feda etmiştir ki bunda da mazurdur.

Hâsılı bu işe onu teşvik ettiğimden dolayı kendimi bahtiyar sayıyorum. Büyük şair ve mütefekkir Mevlânâ'yı, bugünün Türkçesiyle, bugünün şiir tekniğiyle bize sunan A. Kadir'i candan, gönülden tebrik eder, büyük bir başarı kazandığı bu işte devamını, meselâ, Firdevsî'yi, Hâfız'ı, Sâ'dî'yi ve diğer değerleri de bu tarzda vermesini temenni eylerim.

İstanbul, Ekim 1955

ABDÜLBÂKİ GÖLPINARLI

Bugünün Diliyle Mevlânâ, S. 5-11

MEVLÂNA VE MÂNA

Mevlâna, imanların kılıçla kabul ettirildiği bir çağda, 750 yıl önce Belh'te doğdu ve 684 yıl önce yetmiş kapısında Konya'da dünyadan ahrete göçtü. Doğduğu yerde, doğduğu gün ne yapıyorlar, bilmiyorum; fakat öldüğü yerde öldüğü gün, sanki bir hac töreni olmaktadır. Aşıkları onun ruhu etrafında dönüyorlar. Semah, zikrin devranıdır; anmanın, hatırlamanın mukabelesidir. Mevlâna, yalnız Hakk'ın etrafında dönerdi. Mevlâna'nın etrafında dönenler de Hakk'ın etrafında dönmüş olurlar. Bu hal, evren içinde evren yaratmadır. Kâinatı, özde, nefiste toplamadır. Semah ederken semah edenin kendini uçuyor, yükseliyor hissetmesi bu sebepledir ve gerçek semah, ancak Hak aşıklarına nasip olan bir yüceliştir, yani miraçtır.

İmanların kılıçla başkalarına kabul ettirildiği çağda doğduğunu söylediğim Mevlâna, kılıç değil, kalem bile kullanmadı. İçiçe sekiz on divan tutan gazelleri, koskoca Mesnevi'si, estikçe söylenmiş ilhamlardır. Mevlâna, müellif, muharrir, münşî değildi. Mevlâna Hatip idi. Mevlâna, söylerdi. Hâlâ onu, can kulağiyle dinlemiyor muyuz? Mevlâna'yı okurken, hemen başucunda söylüyormuş gibi dinliyemiyenler onu duyamazlar, onu anlıyamazlar. Hatta kendisini, din nizamı içinde fazla cüretle çok ileri gitmiş görürler. Yanlıştır. Mevlâna, daima yaradana ve elçisine nispetle derecesini ve mevkiini bilerek konuşmuştur. Onda usul, edepdir. Mesnevi'de tevazuu şu beyitlerle ne güzel anlatılıyor:

Taş yeşermez. gelmiş olsa nevbahar
Toprak ol da bak nasıl güller açar

Taş gibiydin çok gönül kırdın yeter
Toprak ol üstünde hoş canlar biter

Mevlâna'nın eseri muhakeme mahsulü değil, murakabenin verimidir. Bu muhteşem eser, mantık ve muhakeme ile var olsaydı taklit edilebilirdi. Çünkü akıl, beşer için müşterektir; fakat vahiy ve ilham özel bir vergidir. Onda eşitlik aranmaz. Herkes, gayret ederse doğru düşünebilir. Fakat doğru düşünüleni güzel söylemek, ayn bir istidad ister. Mevlâna'yı eserinde dinlemeğe alışanlar için sonradan Mesnevi'ye ilave edilmiş olan cilt, uydurma olduğunu her mısraında değil, her harfinde açığa vurur.

Mevlâna, "ney" senbolünü söylediklerinin nasıl içten geldiğini anlatmak için kullanmıştır. Ondan dinlediklerimiz, neyden dinlediğimiz demler gibidir. Neyde dem, Mevlâna'da manadır. Mana birdir, birden doğar, Mevlâna'da bir, Allah'tır. Onun gözünde vahdet, ulûhiyettir. Anıt halindeki büyük eserinde değişmiyen tema, budur. Semahda direk, harfler içinde elif, birliğe işarettir. Zaten Şarkta, Garpta sayılar arasında "1" de onu göstermez mi? Yalnız Mevlâna için "bir" sağa sola eğrilmez bir dümdüzdür. Mevlâna'yı doğru anlayıp ona hayranlıkla bağlananlar da ne sağa yatarlar, ne sola!.. Doğruluk, onlar için tabii duruştur. Bu duyguyla, onun doğduğu gün böyle bir gazel içime doğmuştu:

MEVLÂNA

Künh-i Mevlâdan eser Mevlâna
Vahyden verdi haber Mevlâna
Şemstir sanma bugün Şarka doğan
Belh'ten Rûm'a iner Mevlâna
Vehdetin hırkası altında hamuş
Sırrolur sikke be-ser Mevlâna
Açar afâka celâlinde cemâl
Berk urup etse güzer Mevlâna
Devreder Şemsi çekip cezbesine
Hû diyüp gökle döner Mevlâna
Neylerin ahına uydukça semah
Eyler eflâke sefer Mevlâna
Nur verir gölgesi her zerremize
Ederek gökleri yer Mevlâna
Kalkıyor kafile Âli durma
Yürü, Mevlâya gider Mevlâna

Mevlâna için esas, manadır, demiştik. "Fihi Mafıh"te (Milli Eğitim Bakanlığı Klasikler yayınından, Meliha Tarıkahya tercümesi. S: 122) Bir hafızın Kur'an okumasından söz açar da onun bu okuyuşta Kur'anın

manasından habersiz, sadece suretini tekrar ettiğini söyler ve bunu şöyle bir benzetişle açıklar:

"Cevizlerle oynayan çocuklara ceviziçi veya ceviz yağı verdiğiniz zaman almazlar. Çünkü onlara göre ceviz, elinize aldığınız zaman hışır hışır ses çıkarır, halbuki bunların ne sesi, ne hışırdaması vardır. Kur'an elli dirhem mürekkeple yazılabilir; bu Allah'ın ilminden bir işaret, bir parçadır ve onun bütün bilgisi bundan ibaret değildir. Nihayet Musa, İsa ve daha başkaları zamanında da Kur'an vardı; Hak kelâmı mevcuttu. Fakat Arapça değildi. İşte bunu anlatıyordum. Baktım, o hafıza tesir etmiyor. Ben de kendisini bıraktım".

Hala, davamız bu değil mi? Bugün de "mana" özleminde değil miyiz? Mevlânayı sevenler, onun gösterdiği yolda mâna aramasını istiyenlerdir. Çünkü Mevlâna'nın kendisi bir suret değil, bir mânadır. Kısaca Mevlâna mânadır.

CUMHURİYET, 22 Aralık 1957
[Köşemden]

HASAN ÂLİ YÜCEL

Hürriyet Gene Hürriyet III, S. 284-287

MEVLÂNA'NIN EDEBİ HÜVİYETİ

MEVLÂNA zamanının büyük bir âlimi olan babası Bahaeddin Veled tarafından büyük bir ihtimamla okutulmuş, hattâ buna babasının dostları ve bildikleri de iştirak ettikleri için, esasen fıtratında mevcut olan dehânın da yardımiyle bilgisi ile beraber sanat kültürü de pek çabuk gelişmişti. Mevlâna'da âlimle beraber sanatkâr ve şair karakteri de vardı.

Önceleri babasından intikal eden bu ilim terbiyesi onu babasının ölümünden sonra bu kürsünün başına getirmiş, fakat sonra büsbütün sanat cephesi galip gelince bu kürsüyü tamamile ihmal eder görünmüştü. Fakat ne de olsa onun evvelce almış olduğu ilim terbiyesi ilk plânda derhal göze çarpıyor, kendisi ile zuhur eden bu bedîî ve yepyeni tasavvuf cereyanında ilmî kifayeti derhal belli oluyordu. O tam bir mütefekkir sanatkârdan başka bir şey değildi. Hayalinin genişliği ve zenginliği, hislerinin coşkunluğu, tabiat tasvirlerindeki inceliği, kudreti, bilgisi ve samimiyeti onun bütün bariz vasıflarını teşkil ediyordu. Her şeyden evvel kendisinde tefekkürle hissin yüksek bir imtizacı farkediliyordu.

Farsça söyleyen şairler arasındaki tasavvuf cereyanı onunla en yüksek dereceye çıkmıştı. O şimşekler çaktıran bir dille konuşmasını biliyor, düşüncesini de bazen Hind sanatını düşündüren girift ve harikulâde bir bolluk ve şiddetle fışkıran muhteşem hayaller kaplıyordu.

Esasen 12. asırda Şark dünyasında mistik şiir büyük bir inkişafa nail olmuştu. Mevlâna gibi derin ve vecidli bir insanın elinde ise belki en mütekâmil şeklini almış bulunuyordu.

Mevlâna çocukluğunda geldiği Konya'da 34 yaşına kadar müderrisliği muhafaza etmekle beraber bazı şiirler de yazıyordu. Fakat kendini büsbütün şiir, musiki ve vecd dolu bir hayata kaptırması bundan sonra Tebrizli Şemsle tanışmasını müteakip olmuştu. Artık Mevlâna yalnız hâl: (extase) içinde yaşayan hakiki mistiklerden olmuş, mutlak tefekkürü ancak kelime ve hayâlin üstünde görüyor ve ona yükselmeğe çalışıyordu. Bir taraftan bir az melâmiliğe yaklaşan karakteri, bir taraftan mücerrede ve tasavvufa olan meyli dolayısiyle alelitlak söze ve dolayısıyle şiire karşı da istihfaf eder görünüyor, bir çok defalar bunu izah etmekten de geri kalmıyordu.

"Ben o kadar gönül almayı isterim ki, meselâ dostlarım yanıma geldikleri zaman sıkılmasınlar diye şiir söylerim. Bir müddet şiiri bırakıyorum. Halbuki onlar yine şiir söylememi istiyorlar. Halbuki ben nerede, şiir nerede? Vallahi ben şiirden bizarım. Benim yanımda şiirden fena bir şey yok. İnsan bakmalı, filan şehirde ne meta geçiyorsa hemen ondan alıp satmalı velevki o en aşağı bir şey bile olsa... Ben ne kadar ilim tahsil ettim, ne kadar güçlükler çektim. Sebebi ne idi? Fâzıl ve muhakkiklere ilmî bahisler arz etmek için. Halbuki Hak bütün o ilimleri burada topladı, o meşakkatlerin hepsini buraya getirdi ki ben bu işle meşkul olayım ilh..."

Yine başka bir şiirinde de:

"Benim bu sözüm hakiki halim için utanılacak bir şeydir. Ya Rabbi bu dilden başka bana ruhanî bir dil ver. Birliğine ulaşmak için geçtiğim yollarda ayaklarıma bağ olan beşeri düşüncelerim gevşesin de kendimden daha yükseklere erişeyim. Ezelî varlığının kudsî sıfatlarını söze ihtiyaç kalmadan, gönlümün içinde söyleyeyim", diyordu.

Şüphe yok ki bütün aklî ve naklî ilimleri tahsil etmiş, uzun müddet müderrislik yapmış bir insan için tekrar kelime ve hayali aşarak baki olana erişmek istemek en büyük ve yüksek bir cehiddi. Bu haliyle onu bu şekilde hiç bir cehid sarfetmesine esasen imkân olmayan ümmî mutasavvıflarla bir saymaya imkân yoktur. Onun en bariz haldeki ümmileşme (desinstruction) iddiasında bile yine babasından ve diğer hocalarından aldığı kuvvetli tahsilin ve ince felsefî düşünce istidadının büyük rolü vardı. Zaten o tasavvufu ahlâkî bir telkin vasıtası gibi kullanmak, yani deruni ve ferdî hayatından cemiyete dönmek istediğini bunun için de tekrar kelimeler ve hayallere başvurmak zorunda kaldığını itiraf etmektedir.

Bundan başka Mevlânâ çok defa şekilciliğe ehemmiyet vermez: “Afiyet usûlü zâil olduktan sonra benim için nazım ve kafiye ile uğraşmaya nasıl imkân olur?"

Hakikaten bazen de lisanı ve nazım tekniği itibarile kusurlu olan bu şiirler o kusurları hiç fark etmiyecek kadar ruh ve eda bakımından yalnız samimî olmakla kalmıyacak kadar güzel, hattâ baş döndürücüdürler. Mevlâna muhitinin te'sirine tâbi olarak şiir yazmaya mecbur olduğunu söylemekle beraber şairliğinden dolayı da iftihar eder:

“Madem ki yüz asırda bir Attâr gibi bir zat şair olmuştur, o halde kendisi için de şiir söylemek şerefli bir şeydir,"

O zaman hemen hemen Arap memleketleri hariç bütün diğer İslâm memleketlerinde, bilhassa muhtelif Türk prensliklerinde edebiyat dili olan Farsça Mevlâna’nın da kullandığı dil olmakla beraber şive itibariyle geldiği Belh şehrinin münevverleri arasında kullanılan bir az da Türkçe ifadeli bir Farsça idi. Muasırı olan Şirazlı Sadi’ninki gibi tam ve saf bir İran Farsçası değildi.

Nadir olarak bazı Türkçe kelimeler hattâ mısralar bile söyleyen Mevlâna'nın kelimelerinden ziyade ifadesinde, hattâ bazen sentaksinde bile Türkçeye bir yakınlık vardır. Fakat Sadi de dahil olduğu halde bu fasih İran şairleri onun şiddetli hayranlığını duymuşlardı. Eflâkinin anlattığına göre Şiraz meliki Şemsüddin'ir Sadiye yazdığı bir mektupta: “Acaip mânalar dolu bir gazel gönder; kimin olursa olsun, ancak ruhumun gıdası olabilsin” diye reca etmesi üzerine Sadi Mevlâna’nın yeni bir gazelini gönderiyor: ‘‘Sağdan soldan her nefeste aşk âvâzı yetişiyor. O halde bizim feleğin üstüne çıkıp isteyişimiz kimin içindir” diye başlıyan bu gazeli tamamıyle yazdıktan sonra: “Anadoluda zuhur eden bir zatın gizli nefhalarındandır; bundan güzel bir söz söylenilememiştir ve söylenilemiyecek. Ben bu büyük zatın ziyaretine Anadoluya giderek onun mübarek ayaklarının tozuna yüzümü gözümü sürmek istiyorum ilh..." diye yazmıştı.

Hakikaten de Sadi bir aralık (656- 1258) Konya’ya kadar gelip Mevlâna ile görüşebilmişti.

Şöhreti daha hayatında iken, Sadi ve Hafız gibi iki müstesna İran şairinin yetiştiği Şiraza giden Mevlâna hakkında Hafız da şiirlerinin birinde de doğrudan doğruya ona karşı duyduğu hürmet ve muhabbetini

açıklamaktan zevk duymuştu.

Mevlâna'nın Şemsle görüştüğü sıralarda Mütenebbi ve Müciredddin B.Temin gibi Arap şairlerini okuduğunu mekibelerden öğreniyor, kendi itirafiyle de Semâî ve Ferideddin Attâr'ın tesiri altında kaldığına şahit oluyoruz. Yalnız şurasını da unutmamalıyız ki Mevlâna daima aynı kuvvetle, hiç kimseye tamamile benzemesine imkân olmıyan ve daima şahsiyetini, dehasını muhafaza eden bir dâhi-şair olarak kalacaktır.

ASAF HALET ÇELEBİ

İstanbul Dergisi, Ocak 1955

ŞEB-İ ARÛS

“Ölüm günü tabutum yürüyünce, şu dünyanın derdiyle dertleniyorum sanma. Bana ağlama, yazık, yazık deme. Şeytanın tuzağına düşersem işte hayıflanmanın sırası o zamandır. Cenazemi görünce ayrılık, ayrılık deme. Buluşma-görüşme zamanım, o vakittir benim. Beni toprağa tapşırınca elveda, elveda deme sakın. Mezar, cennetler topluluğunun perdesidir. Dolunmayı gördün ya, doğmayı da seyret. Güneşle aya guruptan ne ziyan gelir ki? Sana dolunmak görünür ama doğmaktır o. Mezar, hapishane gibi görünür ama ruhun kurtuluşudur. Hangi tohum yere ekildi de çıkmadı? Niçin insan tohumu hakkında yanlış bir sanıya düşersin?”

Böyle diyordu, çağları aşan sonsuzluk eri Mevlana Celaleddin Rumî. O yüzden, onun ölümüne Şeb-i Urs (düğün, şenlik, kavuşma gecesi) dendi. Bu deyim, zaman içinde Şeb-i Arûs şekline getirildi.

Şeb-i Arûs’u, “Bu gece dünya gebe kaldı, ebedi bir dünyayı doğuracak” diye ifadeye koyan Mevlana, 5 Cemâziyelahir 672 / 17 Aralık 1273 günü sonsuzluğa göçtü. 69 yaşındaydı. Ruhu, ayrıldığı bütüne, Yaratıcı’ya doğru kanatlanırken gün batmak üzereydi. Ruh, bineği olan cesedi terk etti ve Rumî’nin deyimiyle “nur, nura kavuştu.”

İnsan, Mevlana’ya göre, aslı ve can yoldaşı olan Yaratıcı’dan kopup bu noksanlıklar dünyasında bir yolculuğa çıkmıştır. Bu yüzden, sûfîler insan hayatına sefer, hicret, seyr ve gurbet derler. Bir sürekli yürüyüştür hayat, bir sürekli koşuş. Beden bineğinde bulunduğumuz sürece, aslımız olan Yaratıcı’yı tam bilemeyiz; bilgilerimiz bir tür hayaldir. Dünya serüveni bitince, biz, beden bineğinden ayrılırız; Yaratıcı da hayal olmaktan çıkar. Mevlana bunu anlatırken: “Ben tenden soyundum; O, hayalden. Şimdi, kavuşmanın bahçelerinde salınıp

geziyorum” diyor. O bahçeler, Mevlana’ya göre bir kamışlıktır ve biz de bir kamış parçasıyız. Oradan koparak bir ney olmak üzere bu âleme geliriz. O yüzden, bu dünyada insan, yürek delen ayrılık ezgileri çıkarmaktadır. Hayat dediğimiz, bir ayrılık hikâyesinden ibaret...

Sonsuzluk bahçesinden kopup gelerek bu dünyanın ıstıraplarıyla, kiriyle-pasıyla kucak kucağa yaşamak niçin? Cevabı şu Mevlana’nın: “Eğer çaresizlerin uyarılması görevini üstlenmiş olmasaydık, bu toprak dünyada bir an bile durmazdık.” Böyle bir görevle bu âlemde oturmak, böyle bir bilinçle bu yolculuğu sürdürmektir ki, insanı ‘ölümsüz’ yapar.

ÖLÜMSÜZ SALTANAT HANGİSİ?

Randevu isteğine aylar sonra cevap verdiği Selçuklu Sultanı ona sordu: “Benimle senin farkın nedir?” Mevlana’nın cevabı başlı başına bir ölümsüzlük beratı olduğu gibi, ölümsüzlüğün bir tanımıdır da. Şöyle dedi imparatorluğun sultanına:

“Farkımız şu: Senin saltanatın öldüğün gün biter, benim saltanatımsa öldüğüm gün başlar.”

Gerekçeyi de şöyle veriyor: “Ben o padişah değilim ki, tahttan inip tabuta bineyim. Benim saltanat beratımın üstüne ‘ölümsüz ve sonsuz’ diye damga vurulmuştur.” Bu damgayı beratlarına vurduranlar hep yaşarlar. Ama onların yaşadıklarını görebilmek de bir başka eriş ve oluş gerektirir. Onların, ölüm sonrasında nereye saklandıklarını iyi bilmek lazım. Bir ipucu veriyor Mevlana: “Ölümümüz ardından, bizim mezarımızı toprakta arama. Bizim türbemiz, sonsuzluk erlerinin gönüllerindedir.” Demek ki, Mevlanalar yeni yeni bedenlerde devamlı gelip gidiyor ama bunu fark edebilmek herkese nasip olmuyor.

Özü, sonsuzluk erlerinin gönüllerine giderken, cesedi Konya toprağına verildi Mevlana’nın. Her dinden, her ırktan, her renkten insan, ardından gözyaşı döktü. Çünkü o, hepsinin Mevlanası idi. Kimi onu Musa’nın, kimi İsa’nın, kimi de Muhammed’in bir belirişi sayıyordu. Bu yüzden, herkes kayba uğramıştı. Kedisi bile ağzına bir kırıntı koymadan bir köşede büzülüp kaldı. Tam yedi gün, aydınlıklar kadar berrak sahibinin ölümüne yas tuttu kedicik ve 7. günün sonunda açlıktan öldü.

Mevlana’nın ölümsüzlüğe geçen özünü kutsamak, daha doğrusu bu

özden nasiplenmek için, cesedinin saklandığı türbenin çevresinde 7 asrı aşan bir zamandır el bağlıyoruz.

Mevlana, ölümsüzlük gibi saygındır. Hatırası önünde tâzimle eğilmeyi onur biliyorum.

Prof. Dr. YAŞAR NURİ ÖZTÜRK

Yurt Gazetesi – 16.12.2012

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siirparki.com